

ГРОМАДСЬКА ДУМКА ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ

У НОМЕРІ:

- **ЕКОНОМІКА**

- ∨ *Нові підходи до кредитування*

- ∨ *Порівняльна реклама*

- **АРМІЯ**

- ∨ *Закон про гендерну рівність
чоловіків та жінок у Збройних силах України*

№ 16 (160) ЖОВТЕНЬ 2018

НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА БІБЛІОТЕКА

**ГРОМАДСЬКА ДУМКА
ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ**

№ 16 (160) 2018

Інформаційно-аналітичний бюлетень
на базі оперативних матеріалів

Додаток до журналу
«УКРАЇНА: ПОДІЇ, ФАКТИ, КОМЕНТАРІ»

Засновники:

Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
Національна юридична бібліотека

Головний редактор

В. Горовий, д-р іст. наук, проф.,
заступник генерального директора НБУВ

Редакційна колегія:

Н. Іванова (відповідальна за випуск),
Ю. Половинчак, Т. Дубас,
В. Гребенюк

Заснований у 2011 році
Видається двічі на місяць

Передрук – тільки з дозволу редакції

З повнотекстовою версією видання можна
ознайомитись на сайті

Центру досліджень соціальних комунікацій
nbuviar.gov.ua

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ

Верховна рада прийняла Кодексз процедур
банкрутства в другому читанні.....3

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

Полтавець С.

Нові підходи до кредитування:
запрацюють чи ні?.....4

Кривецький О.

Порівняльна реклама: корисна інформація
чи недобросовісна конкуренція?.....7

Полтавець Т.

«Наша сила – у нашій слабкості»:
Закон про гендерну рівність чоловіків
та жінок у Збройних силах України.....10

ЕКОНОМІЧНІ РИЗИКИ ТА ПРОГНОЗИ

Огляд валютного ринку.....16

Моніторинг законодавства.....19

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА * 22

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ

Верховна рада прийняла Кодекс з процедур банкрутства в другому читанні

Верховна рада прийняла Кодекс з процедур банкрутства в другому читанні.

За відповідний законопроект № 8060 проголосували 237 народних депутатів.

Даний Кодекс встановлює умови та порядок відновлення платоспроможності боржника-юридичної особи або визнання його банкрутом з метою задоволення вимог кредиторів, а також відновлення платоспроможності фізичної особи.

Метою документа є підвищення ефективності процедур банкрутства, рівня захищеності прав кредиторів, вдосконалення процедури продажу майна боржника на аукціоні.

Крім того, метою документа є підвищення рівня виконання контрактів і судових рішень, врегулювання відносин з відновлення платоспроможності фізичних осіб, які опинилися у важкій фінансовій ситуації і потребують допомоги з боку держави.

Документом передбачається можливість визнавати банкрутами фізичних осіб. До прийняття закону в чинному законодавстві такої опції не було.

Справи про банкрутство фізосіб будуть розглядати господарські суди за участю арбітражного керуючого. Будуть доступні дві процедури – судова і досудова.

Зокрема, в суді можна буде домовитися про реструктуризацію або задовольнити вимоги кредитора. При цьому не підлягають реструктуризації та списанню борги за кредитами, взятих боржником на відпочинок, розваги, покупку предметів розкоші, а також борги, що з'явилися через участь в азартних іграх і парі.

«Завдяки прийняттю кодексу ми піднінемося на 10 позицій в рейтингу Doing Business», – зазначив глава комітету з питань економічної політики Андрій Іванчук.

Іванчук уточнив, що до даного законопроекту до другого читання надійшло понад 1300 поправок, з яких приблизно 40 % були відхилені. За його словами, під час доопрацювання кодексу була змінена його структура: з тіла законопроекту випали цілі норми, наприклад, мирова угода, і всі правки, які пов'язані з мировою угодою, втратили свою актуальність.

Глава комітету додав, що був відхилений блок поправок про введення системи автоматизованого арешту рахунків, так як вона раніше не отримала підтримки в парламенті.

Іванчук також вказав, що кодекс буде введений в дію через шість місяців (*Економічна правда* (<https://www.epravda.com.ua/news/2018/10/18/641713/>). – 2018. – 18.10).

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

С. Полтавець, канд. політ. наук, зав.відділу НЮБ НБУВ

Нові підходи до кредитування: запрацюють чи ні?

Зміни в економічній сфері, як власне й питання реформування інших сфер життєдіяльності суспільства в сучасній Україні, завжди викликають жваві дискусії. Вже стала, на жаль загальною тенденцією ситуація за якої чим серйозніші реформи пропонуються запровадити, тим більший «інформаційний шум» через різні медіа-канали вони отримують. Водночас слід зауважити, що в переважній більшості випадків кількість коментувань обернено пропорційно до їх якості. Величезна кількість коментарів у медіа-просторі відчутно поступаються їх загальній якості, з огляду на те, що такі коментування, в даному випадку законодавчих новел, озвучують в якості спікерів не фахівці в даній галузі, а люди зазвичай не зовсім компетентні у питаннях яким вони дають оцінку. В цьому сенсі не стало виключенням і прийняття парламентом проекту Закону «про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення кредитування». Прийнятий парламентом 03.07.2018 р. цей законопроект був підписаний спікером Верховної Ради України А. Парубієм 17.07. 2018 р. та направлений на підпис голові держави. Ми не даремно згадали про «інформаційний шум», бо в процесі обговорення саме цього законопроекту величезна кількість обговорень зводились часто-густо до відверто популістських заяв про цей законопроект «порушує Конституцію», не вказуючи при цьому чітко які її положення порушуються нововведеними законодавчими нормами.

Де-факто жоден законопроект не є ідеальним, саме тому даючи кожному з них оцінку доводиться виходити з позицій «меншого зла», тобто брати до уваги те, що «позитиву» в ньому більше ніж «негативу». Тим не менш, оскільки загалом негативних відгуків щодо законопроекту 6027-д було більше то з них і почнемо. Так, наприклад, голова правління всеукраїнської організації

«Фінансовий Майдан» Юлія Сало, беручи участь у акції протесу проти можливого підписання президентом України цього закону, зауважувала, що в разі якщо до вимог протестувальників не дослухаються то Новий рік тисячі сімей будуть зустрічати на вулиці, бо банки позбавлять їх житла. Погоджується з нею й адвокат цього всеукраїнського руху Світлана Саража, котра переконана, що одним з головних недоліків цього законопроекту є норма яка дозволяє застосовувати новоприйняті законодавчі новації не тільки до угод, які будуть підписані після вступу його в силу, а й на ті, які на сьогодні вже діють. Саме це положення записане у прикінцевих положеннях закону викликає найбільше нарікань як з боку фахівців та і зі сторони звичайних позичальників. Застерігало від включення цієї норми до закону і Головне юридичне управління апарату Верховної Ради, бо вона прямо порушує 58 статтю Конституції, яка твердить, що закон не може мати зворотної дії.

Водночас видання «DW» у публікації «Новий закон про кредитування: контрольний постріл по «проблемних» позичальниках?» зауважує, зокрема, на такому моменті: іпотечні позичальники які стривожені новими законодавчими нормами, наполягають на збереженні соціальної справедливості яка на їх думку має полягати в необхідності притягти до відповідальності за неповернуті кредити перш за все великий бізнес.

Видання підтверджує обґрунтованість такої позиції наводячи коментар керівника проєктів та програм Департаменту відкритих ринків Нацбанку України Емала Бахтарі: «Якщо ми візьмемо 5 найбільших фінансово-промислових груп України, то з усіх кредитів, які вони взяли, 80% не обслуговується. Там прострочена заборгованість. Навіть якщо у них покращується ситуація і вони отримують прибутки, то ситуація не змінюється. Вони

є найбільшими боржниками». Про відверто лобістський характер цього законопроекту говорить і старший юрист юридичної компанії ILF, адвокат Андрій Поддимаї. Новий закон захищає інтереси банків, але навряд чи зробить отримання кредитів зручнішим і доступнішим для українських громадян. Він переконаний, що переважна більшість запропонованих законодавчих новел вигідні перш за все банкірам. Юрист припускає, що прийняття цього закону, пов'язане з останніми меморандумами України із МВФ, де серед інших вимог головного кредитора нашої країни є й рекомендація серйозніше боротися із проблемною заборгованістю. Серед інших ризиків адвокат виділяє, зокрема такі: якщо набуде чинності цей закон, банк зможе без будь-яких проблем для себе підвищувати кредитну ставку без погодження з поручителем. Він усе одно залишиться поручителем. Щоправда, буде нести відповідальність за кредит за старою ставкою, яку він погодив; цим законом розширено поняття об'єкта іпотеки. Тепер ним є всі реконструйовані та новостворені об'єкти. Від нововведень можуть постраждати ті, хто, наприклад, купив за кредитні кошти землю (і вона ж буде запорукою-іпотекою) і побудував на ній собі будинок. Якщо кредит не виплачується, то представник банку може піти до нотаріуса і переєструвати на фінансову установу право власності на зведений будинок навіть без суду. Але вартість землі разом із будинком буде в кілька разів перевищувати суму кредиту. Захистити своє право на приватну власність у цьому випадку можна буде тільки в суді.

Ще більш жорсткою є реакція на цей законопроект віце-президента Світового конгресу українських юристів Марини Ставнійчук. Відомий український юрист вважає, що закон 6027-д прийнятий виключно в інтересах банкірів, він зухвало порушує права людей, які через падіння фінансово-економічного стана та грошовою емісією, опинились у становищі, коли не мають можливості вчасно повертати кредити. Ставнійчук теж згадує про статтю 58 Конституції України якою заборонено поширювати зворотню дію законів, крім тих випадків, коли вони пом'якшують

або скасовують становище тої чи іншої особи. Так само негативно оцінив новоприйнятий законопроект народний депутат України 2,3,4,6 скликань заслужений юрист України Ю.А. Кармазін. Він, по-перше, вказує на те, що рішення було прийнято з грубим порушення встановленої Регламентом Верховної Ради України процедури. По-друге, парламент, приймаючи цей законопроект повинен був керуватися прямим застережувальним приписом частини третьої статті 22 Конституції України, який забороняє при внесенні змін до чинних законів звужувати зміст та обсяг існуючих прав. Обґрунтовуючи свою позицію з даного питання Ю. Кармазін покликуються до Конституційного Суду України який «у своїх рішеннях під різним кутом розглядав питання, пов'язані з приписом частини третьої статті 22 Конституції України, відповідно до якої при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод, тобто тих прав і свобод, які людина і громадянин мали на підставі раніше чинних законів (рішення від 6 липня 1999 року № 8-рп/99, 20 березня 2002 року № 5-рп/2002, 17 березня 2004 року № 7-рп/2004, 1 грудня 2004 року № 20-рп/2004, 22 вересня 2005 року № 5-рп/2005, 11 жовтня 2005 року № 8-рп/2005, 18 червня 2007 року № 4-рп/2007, 28 квітня 2009 року № 9-рп/2009, 9 вересня 2010 року № 19-рп/2010, 6 жовтня 2010 року № 21-рп/2010 тощо)» З огляду на вище викладене Ю. Кармазін звертається до президента України П. Порошенка з проханням застосувати право вето до цього закону.

Юрист Олександр Гуміров голова ГО «Справа принципу» переконаний, що з прийняттям цього законопроекту «вибиті з законодавства всі положення, що дозволяли зберігати баланс прав кредитора і позичальника. Тепер кредитор у всьому правий і нікому нічого не повинен доводити. А якщо позичальник не згоден (наприклад, із завищеною сумою боргу – а це в моїй судовій практиці відбувається у всіх кредитах), то і Бог із ним – це його, позичальника, особисті проблеми».

Аналізуючи цей законопроект старший юрист Arjo Law Firm Олена Динник наголошує

перш за все на тому, що на сьогодні єдиний державний реєстр судових рішень, буквально забитий величезною кількістю рішень про стягнення боргу (кредиту) з позичальників, що свідчить про недобросовісність великого числа українських боржників. Ухвалений закон натомість захищає інтереси кредиторів від недобросовісних позичальників в той час як ті, хто платить вчасно, в повному обсязі виконують узяті на себе зобов'язання, в цілому не відчують на собі норми нового закону. Юрист звертає увагу на ефективні зміни які матимуть позитивний ефект, наприклад, за новими нормами банк так чи інакше зможе забрати те, що обумовлено в договорі. Можливості ухилитися від виконання власних зобов'язань, як це часто відбувалося до тепер, будуть зведені до мінімуму. На позитивних моментах законопроекту робить акцент й інвестиційний банкір Сергій Фурса. Він переконаний, що передбачена в законі норма, яка дозволяє банкам змінювати ставку протягом дії кредитного договору, не вдарить по інтересах споживачів. Попри це аналітик вважає, що нові законодавчі норми не пожвавлять ринок кредитування найближчим часом, на заваді цьому стануть майбутні вибори голови держави та парламенту.

Наполягає на позитивних елементах прийнятого парламентом закону кандидат економічних наук, фінансовий аналітик компанії YouControl Роман Корнилюк. «Від цього законопроекту «постраждають» лише позичальники та їхні поручителі, які планували уникнути зобов'язань перед банком чи іншим кредитором. Адже перелік закритих юридичних лазівок був сформований на основі негативного досвіду банків з багатої колекторської та судової практики. Вона коштувала банкірам чималих фінансових і часових втрат протягом останніх двох криз, а позичальникам – зайвого фінансового навантаження» – твердить Р. Корнилюк. Аналізуючи дискусійне поле довкола законопроекту аналітик зауважує наступне: «Одна зі змін, яку розкритикували найбільше, – звуження можливості для спадкоємців ухилитися від боргів чи відчуження застави на користь кредиторів. Відтепер закон захищає банки від маніпуляцій

недобросовісних спадкоємців, які отримали майно, що знаходиться під заставою, і не повідомляли про це банк. Раніше кредитор мав 1 рік на пред'явлення вимог до спадкоємців, але часто через його непоінформованість просто спливав термін позовної давності. В результаті банк залишався ні з чим. А згідно з новим законом, тепер у кредитора є лише 6 місяців, аби пред'явити свої вимоги. Та при цьому йому надаються додаткові гарантії, бо цей строк рахується з дати, коли банк дізнався про спадщину, яка перебуває у заставі. Інформацію про це він може отримати за запитом у РАЦС.». Резюмуючи нові законодавчі норми фінансовий аналітик вказує таке: «...сміливо можна говорити, що результати прийняття закону для більшості добросовісних позичальників будуть позитивними, попри явний акцент на захисті інтересів кредиторів, а не боржників».

Керуючий партнер Юридичної фірми «Астерс» Олексій Дідковський наголошує на позитивному ефекті від прийнятого ВРУ законопроекту, бо він робить неможливими теперішні маніпуляції недобросовісних позичальників, коли останні користувалися недосконалими правовими нормами та шляхом прийняття судами рішень із суперечливими правовими позиціями. Юрист вказує на актуальність прийнятого законопроекту, бо на сьогодні Україна займає 149-те місце за рівнем вирішення неплатоспроможності.

Резюмуючи всі вище викладені оцінки, дозволимо собі зробити короткий висновок. Актуальність прийняття законопроекту безсумнівна. Встановлення чітких та зрозумілих правил гри це основа поступального розвитку будь-якої сфери суспільного життя, в тому числі й економічної. Переважна більшість пропонованих норм діє в країнах Європи та США. Водночас певне застереження, з нашої точки зору, викликає норма закону яка поширює його дію не лише новоукладені кредитні угоди, а й на ті які вже діють. Окрім цього законодавець мав би випрацювати механізм який би робив неможливим для великих фінансових груп уникати відповідальності (в тому числі й шляхом невиконання кредитних зобов'язань) через прийняття сумнівних з правової точки

зору судових рішень (*Матеріал підготовлено з використанням таких джерел: <https://is.gd/5oiTUp>; https://zaxid.net/blogi_tag50977/; https://zaxid.net/dobro_bez_liha_chi_liho_bez_dobra_shho_ukrayintsyam_prinese_noviy_zakon_pro_kredituvannya_n1461823; <https://is.gd/CLKtY1>; <https://is.gd/QKYzGW>; <https://nabu.ua/ua/noviy-zakon-pro-vidnovlennya-kredituvannya.html>; <https://news.finance.ua/ua/news/-/430169/>*

[olena-dynnyk-zakon-pro-vidnovlennya-kredituvannya-poglyad-yurysta](#); <https://ua.news/ua/sergij-fursa-zakon-pro-vidnovlennya-kredituvannya-zrobit-krediti-bilsh-dostupnimi/>; <https://is.gd/uqL0pt>; <https://is.gd/LJ8lqo>; <https://is.gd/TVp2tn>; <http://kievlast.com.ua/mind/borgi-u-spadok-shho-potribno-znati-u-razi-pidpisannya-prezidentom-zakonu-pro-vidnovlennya-kredituvannya>; <https://is.gd/FOSqVB>

О. Кривецький, голов. ред. НЮБ НБУВ

Порівняльна реклама: корисна інформація чи недобросовісна конкуренція?

Нещодавно у Верховній Раді зареєстрували Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо гармонізації законодавства у сфері порівняльної реклами із правом Європейського Союзу)» (далі – Проект), який змінює підхід до законодавчого розуміння соціальної реклами і стосується застосування порівняльної реклами у взаємодії з нормами законодавства про недобросовісну конкуренцію та захист прав споживачів. Згідно з Проектом, умови правомірного використання порівняльної реклами пропонується закріпити в Законі України «Про рекламу», тоді, як зараз вони регулюються ст. 7 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції». Зокрема, Проект визначає, що порівняльна реклама дозволяється, якщо вона об'єктивно порівнює однорідні товари, їхні матеріальні, співставні та репрезентативні характеристики (включаючи ціну), які є суттєвими для споживача. Крім того, така реклама не повинна дискредитувати якість однорідних товарів, а також репутацію торговельних марок, не імітувати товари, захищені торговельною маркою або найменуванням та не «створювати змішення» між конкурентом і рекламодавцем, їхніми фірмовими найменуваннями, між товарами та між торговельними марками. Також у рекламі заборонятиметься «наводити інформацію, що містить визначені законодавством про захист прав споживачів ознаки нечесної підприємницької

практики та введення споживачів в оману або ознаки недобросовісної конкуренції», відповідно до Закону України «Про захист прав споживачів».

Автори Проекту пропонують дещо змінити існуюче визначення «нечесної підприємницької практики», вважаючи її такою, що «вводить в оману, якщо вона спонукає або може спонукати споживача дати згоду на здійснення правочину, на який в іншому випадку він не погодився б, шляхом надання неправдивої чи неповної інформації або ненадання інформації» щодо основних характеристик продукції, гарантійного строку, способу продажу, ціни або способу розрахунку, умов оплати, доставки, права споживача відмовитися від продукції тощо. Причому поняття інформації, що вводить споживача в оману, також розширене Проектом. Наприклад, пропонується додати до переліку нечесних практик маркування продукції знаком довіри, знаком якості або знаком відповідності без отримання на це дозволу уповноваженої особи чи власника таких знаків.

Чинне законодавче визначення соціальної реклами викликає багато питань, оскільки на практиці неточність визначення подекуди призводить до змішування з політичною або, навіть, комерційною рекламою. Тому одна із ініціаторок Проекту В. Сюмар пропонує деталізувати існуючу дефініцію, визначаючи соціальну рекламу як «суспільно корисну інформацію, спрямовану на розвиток

особистості й суспільства, популяризацію загальнолюдських цінностей, здорового способу життя, освіти, науки, культури, історії, розповсюдження якої не має на меті отримання прибутку та/або не спонукає виборців голосувати за або проти певного суб'єкта виборчого процесу». Крім того, до такої реклами пропонується віднести висвітлення державних безкоштовних програм, спрямованих на захист державності, громадського порядку, підвищення обороноздатності. За цього Проектом встановлено вимогу, що у випадку розповсюдження на замовлення органів державної влади чи місцевого самоврядування, реклама не повинна містити інформації, яка б формувала чи підтримувала інтерес до певної політичної партії, виборчого блоку, заходів, що проводяться чи підтримуються ними, або до їх окремих кандидатів.

Сьогодні порівняльна реклама в Україні фактично визнається недобросовісною конкуренцією, а саме – прирівнюється до неправомірного використання ділової репутації суб'єкта господарювання (ст. 33 Господарського кодексу, ст. 7 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції»). Єдиним способом правомірного застосування порівняння у рекламі є наведення відомостей про товари, роботи, послуги, якщо такі відомості підтверджені фактичними даними та, якщо вони є достовірними, об'єктивними, корисними для інформування споживачів.

«Необхідність таких кардинальних змін щодо реклами пояснюється потребою гармонізації вітчизняної регуляції із законодавством Європейського Союзу. Проте окрім очевидних переваг, такі новації мають не менш очевидні недоліки, – зауважує К. Спиридонова, адвокат, партнер ЮКК “Боссом груп”. – Будь-яких додаткових або більш конкретних положень щодо визнання порівняння в рекламі правомірним законодавство України нині не містить. Таким чином, кваліфікація дій у вигляді неправомірної порівняльної реклами здійснюється на підставі встановлення того факту, що наведені в ній відомості не є достовірними, об'єктивними та корисними для інформування споживачів. Установлення

фактичних чи можливих негативних наслідків такої реклами не вимагається».

За останні роки органи Антимонопольного комітету (далі – АМК) неоднаразово встановлювали факти неправомірної порівняльної реклами, коли наведена інформація була недостовірною. У результаті підприємець потрапив під розслідування органів АМК, а на суб'єкта господарювання накладався лише штраф за неправомірну порівняльну рекламу.

А як щодо ЄС? На відміну від українського законодавства, у директиві Європейського парламенту «Про введення в оману та порівняльну рекламу» від 12.12.2006 р. №2006/114/ЄС зазначено, що запровадження широкої концепції порівняльної реклами є бажаним. А сама порівняльна реклама, якщо вона порівнює матеріальні, зіставні, контрольовані та типові характеристики і не вводить в оману, може бути законним засобом інформування споживачів. До позитивних моментів використання порівняльної реклами у країнах ЄС належать: стимулювання конкуренції між постачальниками задля вигоди споживача; об'єктивна демонстрація переваг порівнюваних товарів; підвищення ефективності національної системи захисту прав споживачів та економічних інтересів виробників тощо.

Утім, на думку фахівця, юрисконсульта «Suprema Lex, АО» О. Роздорожного, порівняльна реклама, за відсутності чітко встановлених критеріїв її добросовісності, може завдавати шкоди діловій репутації окремих суб'єктів господарювання, провокувати значну кількість конфліктів і судових справ та вводити споживачів у оману. Тому законодавець ЄС підкреслює необхідність встановлення дозволених умов та чітких критеріїв об'єктивного зіставлення.

Отже, положення європейського законодавства щодо широкої концепції порівняльної реклами фактично не знаходять свого відображення в нормах українського законодавства. Зважаючи на прагнення до гармонізації національного законодавства з правом ЄС, на розгляд Верховної Ради і було

подано Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гармонізації законодавства у сфері порівняльної реклами із правом Європейського Союзу», яким запропоновано дозволити використання порівняльної реклами, якщо вона відповідає низці передбачених Проектом умов. «З одного боку, це спроба врегулювання питання порівняльної реклами шляхом встановлення відповідних обмежень, – зазначає молодший юрист Інституту Медіа Права Є. Алексіюк. – З іншого – запропоновані норми у своїй більшості є неконкретними, нечітко визначеними та, як наслідок, можуть по-різному трактуватися суб'єктами правовідносин. Це, однозначно, призведе до збільшення кількості справ, пов'язаних із визнанням порівняльної реклами недобросовісною».

Окрему увагу варто приділити запропонованій новації, яка фактично дозволяє використання у порівняльній рекламі торговельних марок чи інших позначень під якими випускається товар, а також комерційного (фірмового) найменування конкурента. Тобто, у рекламі можна буде прямо назвати торговельну марку конкурента чи його найменування, порівнюючи однорідні товари або діяльність, що охоплюється однією сферою. Використання чужих торговельних марок стане можливим завдяки тому, що планується внести зміни і до Закону «Про охорону прав на знаки для товарів та послуг». Пропонується встановити, що виключне право власника свідоцтва – заборона іншим особам використовувати без його згоди зареєстрований знак не поширюється на використання такого знака в порівняльній рекламі, яке здійснюється відповідно до положень законодавства про рекламу, про захист від недобросовісної конкуренції та не є нечесною підприємницькою практикою.

Таким чином, використовувати торговельну марку без згоди власника буде можна, але з урахуванням обмежень:

- порівняльна реклама не має дискредитувати репутацію торговельних марок, комерційних (фірмових) найменувань конкурентів;

- реклама не повинна спричиняти зміщення рекламодавця та конкурента, товарів,

торговельних марок, комерційних (фірмових) найменувань рекламодавця та конкурентів;

- не містити імітації товарів, захищених торговельною маркою або найменуванням.

Треба зауважити, що більшість установлених обмежень має оціночний характер та може по-різному сприйматися рекламодавцем і його конкурентами, використання чужих торговельних марок буде вкрай ризикованим. Тому краще намагатися уникати порівняльної реклами, тим більше з використанням торговельної марки конкурента, аби не нести відповідальності за порушення законодавства щодо недобросовісної конкуренції та інтелектуальної власності. Вочевидь, втілення запропонованих новацій може призвести до стрімкого зростання кількості спорів у сфері порівняльної реклами. Якщо бізнес почне активно використовувати надану можливість у своїх рекламних кампаніях, то навряд чи такі дії будуть позитивно сприйматися конкурентами. Існує велика ймовірність, що більша кількість рекламного матеріалу, який міститиме порівняння торговельних марок, розглядатиметься як недобросовісна конкуренція. Тож «ображена» сторона звертатиметься до компетентних органів щодо захисту своїх законних прав та інтересів, адже будь-яке порівняння на чийсь користь завжди шкодитиме репутації конкурента.

Сьогодні органом, уповноваженим розглядати скарги щодо недобросовісної конкуренції у вигляді порівняльної реклами, є АМК. Проект не містить змін чинного законодавства в частині порядку визнання порівняльної реклами недобросовісною. Законодавство ЄС указує на необхідність існування адекватних та ефективних засобів для дотримання положень про порівняльну рекламу. Серед таких передбачається можливість подання справ про недобросовісну порівняльну рекламу до відповідного адміністративного органу або суду. Попри часткову імплементацію норм європейського законодавства в цій сфері у Проекті не передбачено оскарження недобросовісної реклами безпосередньо у суді. Тож чи буде готовий АМК до такого додаткового навантаження? І чи вистачить компетенції

в працівників комітету, аби розглядати ще й справи, пов'язані з порушенням законодавства у сфері інтелектуальної власності? Можливо, на думку фахівців, доцільно передбачити норми, відповідно до яких справи у сфері порівняльної реклами розглядатимуть безпосередньо суди. Зокрема, доречним було б залучення судових експертів, оскільки така практика є досить поширеною у справах, пов'язаних з інтелектуальною власністю.

Реклама завжди була рушійною силою торгівлі та комерційної діяльності і засобом популяризації продукції чи привернення уваги до неї, допомагаючи виявляти смаки споживачів, тенденції та смаки сучасної масової культури. Водночас сучасна реклама вже не є лише маркетинговим інструментом впливу на поведінку споживачів, але й, навіть, перетворилася на окремих, особливий

вид мистецтва! Це підтверджується й підвищеною цікавістю законодавця до регулювання даної сфери та до реалізації прав людини в цій площині. Реклама не повинна підривати довіру суспільства до себе, а також містити інформацію або зображення, які порушують етичні, гуманістичні, моральні норми, нехтують правилами пристойності. Вона повинна відповідати принципам добросовісної конкуренції, а законодавство повинно регулювати відносини, пов'язані з виробництвом, розповсюдженням та споживанням рекламної продукції на території України (*Статтю підготовлено з використанням інформації таких джерел: <https://www.vectornews.net/news/politics/>; <https://zkg.ua/porivnyalna-reklama>; <https://zakonodavstvo.com/zakon-ukrajiny/>; <http://w1.c1.rada.gov.ua>*).

Т. Полтавець, мол. наук. співроб. НЮБ НБУВ

«Наша сила – у нашій слабкості»: Закон про гендерну рівність чоловіків та жінок у Збройних силах України

Військовий конфлікт на Донбасі спонукав до посилення обороноздатності та зміцнення військового потенціалу в Україні. Як вважає суспільство, військова справа – це чоловіче заняття. Стереотипно чоловіків у війську уявляють зі зброєю в руках, а жінки, найчастіше, як обслуговуючий персонал: медики чи кухарі... Однак всупереч стереотипам, жінки йдуть в армію, особливо під час війни. На сьогодні понад 55 тис. жінок проходять службу або працюють у Міністерстві оборони чи Збройних силах України (далі – ЗСУ). За контрактом в українській армії на рівні з чоловіками служать близько 25 тис. жінок-військовослужбовців. За даними, які оприлюднила офіцер відділу військового права Управління правового забезпечення Генерального штабу ЗСУ І. Заворотько, станом на березень 2018 р. статус учасника бойових дій в Україні отримали близько 7 тис. жінок, 116 – нагороджені державними нагородами, 4 – померли. Проте, як

показують соціологічні дослідження, жінок в українській армії поки не сприймають всерйоз.

Питання рівних прав і можливостей жінок і чоловіків в українському суспільстві втілюється, передусім, на державному рівні та регулюються Конституцією і спеціальними законами. 6 вересня 2018 р. народні депутати Верховної Ради України проголосували за Проект Закону України № 6106 «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків під час проходження військової служби у Збройних силах України та інших військових формуваннях». Народний депутат України І. Сусліва наголосила, що прийняття Закону – «це результат колосальної праці та напруження сил громадського сектору, експертів, професійних військових і небайдужих політиків». Законом урегулюються питання гендерної рівності у Збройних силах України та інших військових формуваннях і подолання

дискримінації за ознакою статі у сфері безпеки і оборони.

Відповідно до Закону, жінки мають право проходити військову службу на рівних засадах із чоловіками, займати військові посади та отримувати військові звання. Жінки на рівних умовах проходять повсякденну військову службу, починаючи від подобових нарядів і закінчуючи проходженням військових зборів. Нині особи обох статей мають рівні можливості щодо укладення контракту на проходження військової служби, жінки можуть йти на контрактну службу, якщо ще не досягли граничного віку перебування на військовій службі. Згідно з Законом, скасовуються обмеження щодо служби жінок у військовому запасі та проходження військових зборів: раніше жінки-військовослужбовці незалежно від спеціальності зараховувалися до запасу II категорії, а отже, граничний вік перебування в запасі становив 50 років, а для чоловіків – 60–65 років, залежно від військового звання, відтепер жінки запасу належать до I категорії запасу і мобілізуються в першу чергу. Відповідно до п. 7 ст. 30 Закону, від проходження зборів звільняються лише вагітні військовозобов'язані жінки, а не всі жінки, як було раніше.

На сьогодні думки щодо зрівняння прав і можливостей жінок і чоловіків на військовій службі є досить дискусійними. Тривалий час вважалося, що жінці не місце в армії. За даними соціологічного дослідження, проведеного в рамках проекту «“Невидимий батальйон”: участь жінок у військових діях в АТО» з'ясовано, що жінки страждають від психологічних, фізичних незручностей та напруженого графіку роботи так само, як і чоловіки. У процесі неодноразових емпіричних досліджень підтверджено правильність припущення про перебільшення значення питання гігієни для жінок під час служби у війську чи воєнізованих формуваннях. Щодо «вбивчого» аргументу противників гендерної рівності про «деструктивну роль жінок на службі у війську», то багаторічні спостереження за функціонуванням гендерно-змішаних підрозділів армії США також

спростовують цей стереотип. Навпаки, підтверджено слушність думки про те, що змішані підрозділи вирізнялися більшою схильністю до співпереживання, проявляють зацікавленість до національних, культурних особливостей країн, де проводилися операції, а солдати таких з'єднань надавали перевагу несилевим формам співпраці з місцевими жителями.

Міністр оборони України С. Полторак вважає, що в українській армії повинні бути рівні права між чоловіками та жінками, адже, жінки-військовослужбовці відповідальніші за чоловіків і у разі небезпеки будуть виконувати боєві завдання на рівні з чоловіками. Він переконаний, що в армії має «служити стільки жінок, стільки бажає служити і скільки готові служити».

Включаючись у дискусію щодо гендерної рівності, віце-спікер Верховної Ради І. Геращенко наголосила, що на сьогодні у Збройних силах України перебувають 20 123 жінок-військовослужбовців, з них лише 2553 осіб офіцерського складу, тому ми виступаємо за утвердження гендерної рівності у Збройних силах України та скасування дискримінації за ознакою статі у сфері безпеки і оборони.

Військовий експерт О. Арестович вважає прийняття Верховною Радою законопроекту № 6109 важливим кроком до стандартів НАТО. «Чоловіків не вистачає в особовому складі Збройних сил України і, якщо жінки підтримають хлопців в тилу на позиціях, які не пов'язані з важкими випробуваннями, це узгоджується з загальновійськовою практикою західних країн. Таким чином, у НАТО жінки, в залежності від країни, мають можливість отримати будь-яку бойову спеціальність і є навіть жінки-командири атомних підводних кораблів, пілоти винищувачів і т.д.», – говорить експерт.

Юрист-аналітик ГО «Юридична Сотня» С. Івасик зазначає, що метою встановлення гендерної рівності в армії не є утопічне прагнення закріпити повну рівноправність чоловіків і жінок у нашому війську. «Ключове завдання законопроекту № 6109 – розкрити

професійний потенціал військовослужбовців-жінок, що однозначно сприятиме посиленню боєздатності Збройних сил України та інших військових формувань».

Керівник Західного регіонального медіацентру Міноборони О. Поронюк вважає, що чоловік і жінка, які разом навчались, а потім прибули у військову частину мають виконувати однакові обов'язки. Однак він наполягає на тому, що має бути чіткий розподіл обов'язків у армії між чоловіками та жінками.

Голова ГО «Жіноча варта» О. Білецька впевнена, що жінка є гарним воїном, особливо, коли в Україні йде війна і жінка хоче захищати свою Батьківщину. «В усьому світі жінки служать в армії на бойових посадах: снайперами, розвідниками, а у нас – не просто гендерна нерівність, а дискримінація й суцільна брехня. Насправді ми є, а на папері – немає».

«На початку війни, наприклад, жінці, щоб потрапити на фронт потрібно було дуже постаратися. Треба було доводити безпосередньому, а іноді й вищому командуванню серйозність своїх намірів. У добробатах було простіше, але теж лише на перший погляд. Наприклад, в нашому офіційному МВДшному добробаті на момент першої ротації в зону АТО було оформлено, якщо не помиляюся, до десяти жінок, але на першу ротацію взяли з них тільки мене. Насправді, на першій ротації мені теж не було особливо чим похвалитися – в основному мені діставалися внутрішні наряди, а бойових виїздів було всього декілька за більш, ніж місяць», – розповідала снайпер А. Окуєва.

К. Котлярова, доброволець, військовою людиною себе не вважає, але називає людиною війни. Дівчина говорить, що пішла в АТО, бо відчула, що має захищати Батьківщину. «Маю сумнів, що я коли-небудь опинилась би взагалі на війні, якби не перша кривава та смертоносна ніч із 18 на 19 лютого 2014 р. Потім окупація Криму, від якої ще ніхто не оговтався, а за півостровом пішов Донецьк, Луганськ. Тоді зрозуміла, що далі може бути і Харків, і Суми, а потім України не стане». На війні, стверджує доброволець, вона не стикалася з дискримінацією від своїх побратимів. «Були

поодинокі випадки, коли приходили новенькі, ось вони могли собі дозволити сказати щось на кшталт, що ти жінка, і тобі тут не місце. Я не мала виправдовуватись, за мене говорили мої дії та чоловіки, з якими я працювала. Ось це справді повага, коли оточуючі бачать, на що ти здатна, і розуміють, що стать ролі не грає».

У згаданому вище соціологічному дослідженні «“Невидимий батальйон”: участь жінок у військових діях в АТО» було з'ясовано основну проблему: жінки фактично не допускаються до прийняття рішень у Збройних силах України. «Чимало з них не є офіційно оформленими і фактично не мають можливості отримувати оплату за свою працю, а надалі не матимуть державних пільг, статусу учасниці бойових дій і всього, що з цього буде виходити. Інша проблема стосується того, що деякі жінки, які оформлені, вони є оформленими не на ті посади, які фактично займають. Тобто їх обмежують, пояснюючи, що в штатних розписах немає цих посад для жінок. Окремі питання, які не обговорюються державою – це питання побутові: брак спеціалізованого медичного обслуговування для жінок, відповідних розмірів форми і взуття, незадовільні умови проживання. Фактично інфраструктура Збройних сил України облаштована під потреби чоловіків і виключає із армії жінок із їхніми специфічними потребами».

У цьому дослідженні жінки-воїни визнали, що чоловіки не люблять, коли ними керують жінки, однак, буквально на другу добу вже жінок сприймають як солдатів. Волонтерка О. Лугова стверджує, коли є одна жінка в підрозділі, то чоловіки її опікають, захищають, відгороджують від всього злого, що може статися.

Кризовий психолог А. Полтавцев, спілкуючись із багатьма жінками, що були в АТО, зауважив існування таких категорій жінок на війні: одна, яка йде захищати та оберігати, бо відчуває, що це необхідно, представники іншої – знають, що їхні вміння та навички допоможуть в бойових умовах. Він стверджує, що жінки більш стійкі до стресу та легше переживають людські втрати. А коли повертаються з війни, їм легше себе знайти в чомусь новому.

М. Звіробій, яка очолює резервний батальйон «Правого сектору» вважає, що «воювати є невластивим для жінки за її природою. Є окремі випадки, що змушують стати жінку до оборони, загалом це не є нормою». Однак, якщо людина корисна у справі оборони і хоче допомогти, то немає значення, якої вона статі чи віку. «Жаль, що жінкам доводиться брати участь у війні, але молодці ті, хто знайшов у собі сили і був корисним», – говорить організатором підготовчого центру «Правого сектору».

У сучасному світі питання служби у Збройних силах жінок на рівні з чоловіками не є новим: у деяких державах жінки мають право добровільно вступити до армії; у інших країнах є спеціальні військові підрозділи, які укомплектовані жінками; існують і такі держави, де процедура проходження жінками військової служби є обов'язковою і вони такі ж призовники, як і чоловіки. У більшості розвинених держав взагалі скасовано військовий призов, збройні сили формуються на контрактній основі (як з жінок, так і з чоловіків). Такі правила діють в арміях США та майже в усіх державах ЄС. Проте світова практика доводить, що жінки-військовослужбовці можуть очолювати оборонні відомства та отримувати високі звання у війську (наприклад, міністр оборони Німеччини з 2013 р. У. Ляйен – перша жінка на цій посаді, а також чотиризірковий генерал армії США Е. Данвуді та ін.).

Ізраїль є однією з небагатьох країн світу, де жінки проходять обов'язкову службу у Збройних силах. Термін служби за призовом для них становить 2 роки. Жінки можуть отримати відстрочку або звільнення від служби в армії після заміжжя, вагітності чи з релігійних міркувань. Ця держава є однією з найбільш розвинених у світі щодо гендерної рівності. Відповідно до поправки Закону України «Про військову службу» від 2000 р., жінки мають право служити в будь-якій ролі на рівні з чоловіками. До 2001 р. жінки-призовники служили в жіночому корпусі ШЕН. Після п'ятиденного періоду базової підготовки вони виконували обов'язки клерків, водіїв, працівників соціального забезпечення, медичних сестер, диспетчерів

польотів і т. п. Жінкам-військовослужбовцям дозволяється служити практично у всіх частинах ізраїльської армії, виняток становлять лише окремі види військ, куди допускаються тільки чоловіки. Кожен третій солдат Ізраїлю – жінка (за статистикою 33% від загальної кількості, яка становить 176,5 тис.). Ізраїль – єдина країна, яка відправляє жінок-солдатів на фронт для участі у бойових діях. У 2004 р. у ЦАГАЛі (збройні сили Ізраїлю) був створений батальйон, що на 2/3 складається з жінок. Відзнакою військовослужбовців цього підрозділу є салатний берет – назва батальйону «Каркаль» (Піщані рисі). «Каркаль» охороняє від терористів ізраїльсько-єгипетський кордон. Тут, час від часу, відбуваються збройні сутички з бойовиками «ІДІЛ». Терористи не бажають воювати з жінками, бо за їхніми переконаннями, смерть від жінки – образлива.

Останнім часом жінки стали значною частиною Збройних сил США. Так, 2016 р. міністр оборони Е. Картер оголосив, що всі бойові службові функції будуть відкриті для жінок без винятку. Прихильники такого кроку стверджують, що інтеграція жінок у бойові ролі підвищить військові здібності, зробить установу більш рівною, що може, у свою чергу, допомогти зменшити проблеми сексуального домагання, низькі показники набору та утримання жінок. Сенатор Мазі К. Хіроно, депутат Комітету з питань озброєнь заявив, що подібне рішення було «великим кроком до рівності». Американці стверджують, що підрозділи, де є жінки мають більше можливостей при зборі розвідувальних даних та проведення пошуків у таких місцях, як Ірак та Афганістан, де існує глибокий рівень гендерної сегрегації. Утім, американки, не зважаючи на такі пріоритети, вказують на гендерну нерівність. Під час служби жінки відчувають, що за ними ретельніше спостерігають, ніж за чоловіками. Вони мають весь час доводити, що одночасно є унікальними, кращими за чоловіків і водночас рівними з ними. Таким чином, політика Е. Картера щодо інтеграції жінок у бойові функції, яка забезпечує рівність між чоловіками й жінками, безумовно, є кроком у правильному напрямі, проте, не вирішує

проблеми сексуального насильства, збільшення кількості військових керівників жінок чи збільшення боєздатності американських військових.

У Революційних збройних силах Куби жінки не служать в армії, вони вступають туди тільки на добровільній основі, але це все тільки «де-юре». Місцева влада Куби активно користується всіма ресурсами, щоб поповнити Революційні збройні сили, тому більшість жінок країни є членами організації «Федерація кубинських жінок». Федерація займається агітацією, закликаючи жінок острова йти на службу до армії, таким чином, все дедалі більше жінок віком від 17 до 40 років записуються до військ народного ополчення.

Прикладом європейської країни, де жінки в обов'язковому порядку проходять строкову службу є Норвегія. З жовтня 2014 р. прийняли Закон, відповідно до якого жінки у віці від 19 до 44 років підлягають обов'язковому призову на військову службу на строк від 7 до 9 місяців. Більшість норвежців бажають служити в армії, тому що поважають військову службу та мають перспективи кар'єрного росту. Армія у Норвегії сприймається як особливий соціальний інститут, значення якого набагато ширше, ніж просто проведення силових операцій проти зовнішньої загрози. Важливим завданням Збройних сил Норвегії до 2020 р. є збільшення кількості жіночого командуючого складу до 20% від загальної кількості військовослужбовців. Як стверджує керівник штабу армії Норвегії І. Г'ердеу, у Збройних силах королівства немає спеціальних квот для служби жінок, однак, майже 27% норвежок сьогодні проходять військову службу.

У Фінляндії з 1995 р. жінкам дозволили добровільно йти на службу в армію. Того ж року до лав Збройних сил Фінляндії прийшло 795 жінок-добровольців, з яких відібрали на службу лише 25. На даний час серед новобранців строкової служби – 2,5% жінки.

У Великобританії служба у Збройних силах Сполученого Королівства все ще вважається чоловічою справою. Сьогодні жінки-військовослужбовці становлять лише 10% від регулярних Збройних сил Великої Британії,

це 14% резервних сил країни. У британському парламенті працюють над проектами, які допоможуть залучити більше жінок на службу.

У 1989 р. Канада відкрила всі військові посади жінкам, за винятком служби на підводних човнах, де жінкам дозволили проходити службу з 2000 р. Повна інтеграція жінок у Збройні сили Канади є нелегкою справою. Виникає багато питань, які стосуються фізичних гендерних відмінностей та навантажень. Недавні канадські дослідження вказують на те, що жінки в бойових ролях все ще не сприймаються громадянським суспільством.

У Китаї також існує загальний призов, але він ніколи не проводиться. Жінок у Збройних силах Китаю відносно небагато. Величезне населення Китаю дозволяє комплектувати армію переважно з добровольців і їх кількість зазвичай задовольняє потреби збройних сил КНР.

У Малайзії жінок також зрівняли із чоловіками в праві служити в армії. Термін служби як для чоловіків, так і для жінок становить три місяці. Крім цього, жінка може нарівні з чоловіком записатися до лав контрактників, що в Малайзії вважається дуже престижним.

У Північній Кореї військова служба для жінок є загальнообов'язковою і вважається дуже престижною. З 1995 р. жінки мають служити у Корейській народній армії 7 років (чоловіки – 10). Наразі чисельність Корейської народної армії (КНА) приблизно 1,2 млн осіб, з них 10% – жінки. Однак до лав Збройних сил Північної Кореї призиваються тільки ті дівчата, які довели свою вірність партії. Вони служать переважно у військах протиповітряної оборони та берегової артилерії. Якість життя військовослужбовців Північної Кореї дуже погана. Утім, у порівнянні з життям звичайних громадян країни, військові в Північній Кореї живуть добре: отримують невелику зарплату та продуктовий пайок вагою 600–700 гр на день.

Таким чином, підбиваючи підсумки, можна стверджувати, що питання участі жінок у збройних силах не є новим як для світової історії, так і для сьогодення. Багато країн світу мають досвід залучення жінок до військової

служби. Існують думки, що збройні сили нині зазнають певної трансформації, тому фізична сила та агресія, яку традиційно вважають чоловічою ознакою, втрачає свою цінність і все частіше застосовуються інтелектуальні тактики. Дискусії щодо того, чи повинні жінки служити у збройних силах, як правило, зосереджуються виключно на фізичній силі чи гендерній рівності, а не на тому, чи можуть вони реально зробити армію більш ефективною. Наявність більш різноманітних збройних сил відображає складності зон конфліктів, в яких вони зараз функціонують. Бої часто проводяться в дуже заселених областях, а не на віддалених фронтах, тому військові не повинні обмежуватись веденням прямих військових дій з ворогом, але також все частіше змушені вчитись вибудовувати відносини із широким колом людей – чоловіками, жінками і дітьми в зоні бойових дій та районах, які знаходяться у безпосередній близькості до них. «Дослідження військових психологів показують, що присутність у колективі жінок значно пом'якшує морально-психологічну атмосферу, змушує командирів бути стриманими, а головне – зростає культура взаємовідносин між військовослужбовцями у самому колективі. Соціологічні дослідження, проведені за останні 10 років, свідчать, що саме жінки-військовослужбовці найбільш старанно виконують службові обов'язки».

Україна перебуває у стані неоголошеної війни з Російською Федерацією і має високу необхідність підвищення обороноздатності, а наші українські жінки довели, що вони готові взяти на себе таку відповідальність. Прес-офіцер 36 бригади морської піхоти ВМС ЗСУ О. Безсмертна говорить словами Шекспіра: «наша сила – в нашій слабкості», – і додає, – але в умовах становлення сучасної української армії, ескалації збройного конфлікту на сході України, слабкості не місце!». Таким чином, прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків під час проходження військової служби у

Збройних силах України та інших військових формуваннях» є підтвердженням значущості жінки, як військовослужбовця. Сьогодні українська армія займає 29 місце у рейтингу найкращих армій світу за версією Global Firepower та 10 місце серед держав Європи. Збройні сили України важко адаптуються до викликів сучасності і боляче сприймають зміни. Однак прийняття цього Закону – великий прорив у розвитку армії та подоланні набутих вікових стереотипів щодо жінки-військовослужбовця (*Статтю підготовлено з використанням інформації таких джерел: <https://is.gd/b3fCwF>; <https://uain.press/articles/oboviazkovyj-pryzov-zhinok-u-armiyu-mizhnarodnyj-dosvid-ta-ukrayina-605256>; <http://www.zhinka-online.com.ua/ukrajinska-zhinka/zhinka-v-armiji/342-chy-potribni-zhinky-na-viini.html>; <https://ukr.segodnya.ua/ukraine/zhenshchiny-v-armii-vsu-i-mirovoy-opyt-689801.html> ; <https://www.rbc.ua/rus/news/gerashchenko-otmetila-neobhodimost-utverzheniya-1496047730.html>; <https://www.bbc.com/ukrainian/features-russian-44735240>; <https://www.segodnya.ua/regions/donetsk/gendernoe-ravenstvo-v-armii-priblizhaet-ukrainu-k-nato-voenny-ekspert-1168604.html>; <http://podrobnosti.ua/2258900-ravenstvo-v-armii-kakie-sjurprizy-zhdut-ukrainkam-ot-novogo-zakona.html>; <http://pravo.ua/news.php?id=0656486>; <https://www.pravda.com.ua/columns/2018/09/11/7191695/>; <https://www.facebook.com/masher.berlinska/posts/2386842488007597>; <https://www.facebook.com/GovernmentCommissionerforGenderPolicy/posts/2220088184937865>; <https://www.obozrevatel.com/ukr/society/zhinki-v-armii-podolati-opir-sistemi.htm>; <https://www.bbc.com/news/uk-41969817>; <https://www.bbc.com/ukrainian/features-44694435>; <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2018-04-23/will-letting-women-fight-fix-gender-inequality>; <https://www.theodysseyonline.com/equality-safety-military>; https://en.wikipedia.org/wiki/Women_in_the_Israel_Defense_Forces; <https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/women-and-war>; https://en.wikipedia.org/wiki/Gender_discrimination_in_the_Canadian_Military).*

ЕКОНОМІЧНІ РИЗИКИ ТА ПРОГНОЗИ

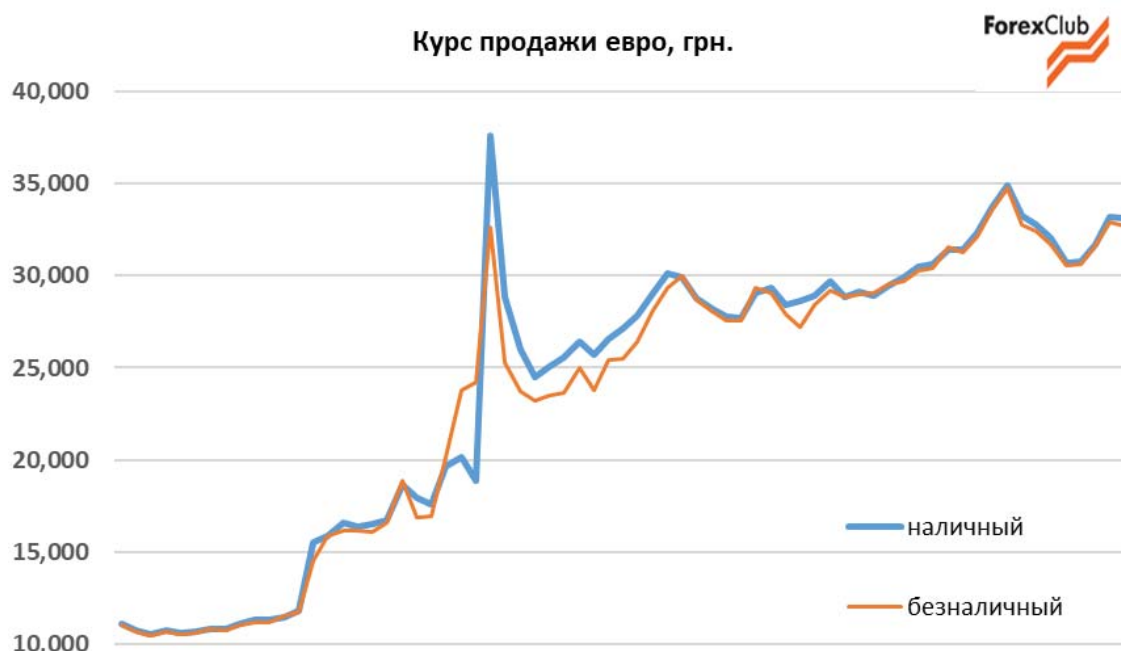
Огляд валютного ринку

Обзор валютного рынка в Украине за сентябрь 2018 года

Индекс американского доллара (доллар против корзины мировых валют) в сентябре снизился на 0,1% на фоне оттока инвестиций и протекционистской политики США.

Евро

Евро на мировых рынках в сентябре стабилизировался на уровне 1,16, несмотря на высокую волатильность из-за политических рисков в Италии и трудных переговоров по Brexit в Великобритании. Курс продажи безналичного евро в Украине снизился на 0,7% до 32,68 грн., наличного – на 0,2% до 33,15 грн.

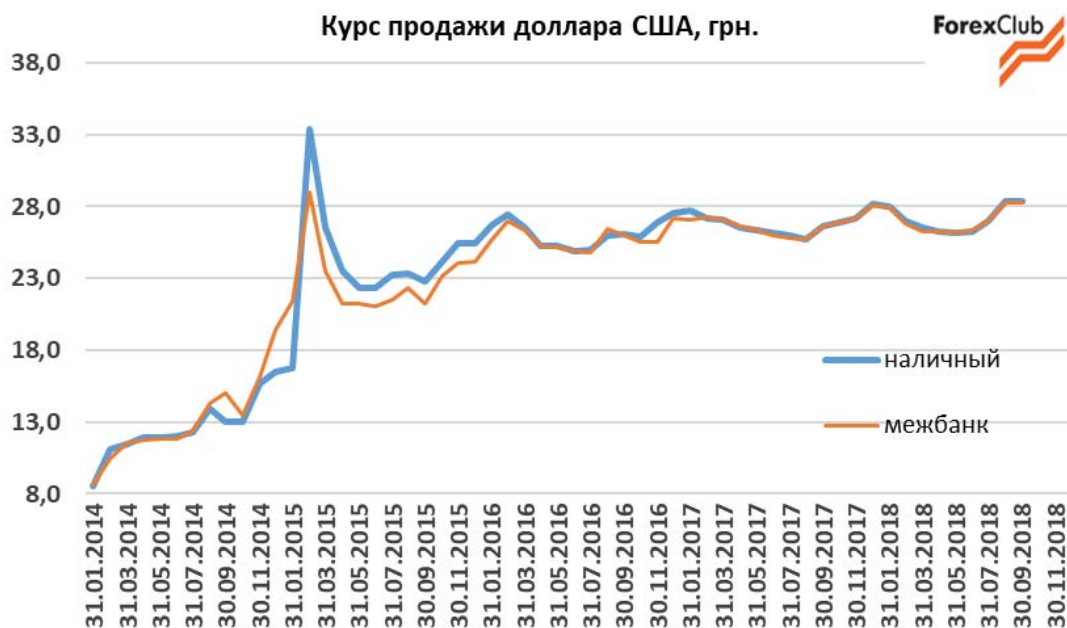

Доллар США

Курс продажи безналичного доллара США в Украине в сентябре понизился на 0,2% до 28,33 грн., наличного – на 0,1% до 28,23 грн. Основное влияние на гривну оказали

спекуляции вокруг визита МВФ и решения относительно очередного транша кредита.

Средний размер спреда по наличным операциям с долларом США снизился с 1,1% до 0,9%.

Российский рубль

Курс продажи безналичного рубля в Украине в сентябре вырос на 3,1% до 0,429 грн., наличного – на 2,7% до 0,433 грн.

По отношению к доллару США российская валюта укрепилась на 3% до 65,43 руб.

Прогноз валютного рынка в Украине на октябрь

Курс гривны в октябре, по прогнозам аналитиков ГК FOREX CLUB, будет колебаться в диапазоне 28–29 грн. за доллар.

Сдерживать девальвацию гривны будут ожидания возобновления сотрудничества с МВФ. Позитивное решение по выделению кредитных средств снимет спекулятивное давление на национальную валюту.

«Необходимо поднять цены на газ и принять согласованный с МВФ госбюджет на 2019 год. После принятия бюджета, достаточно оптимистичным выглядит переход в 2019 году на новую программу сотрудничества с МВФ, которая может снять спекулятивные риски на весь выборный год», – отмечает Андрей Шевчишин, старший аналитик ГК FOREX CLUB.

Поддержку гривне окажут интервенции НБУ, высокая учетная ставка и активизация по абсорбированию гривневой ликвидности через инструменты долгового рынка. В сентябре рынок удержал курс на 28,5 грн. за доллар, и, вероятно, регулятор удержит этот уровень в октябре. Нижняя граница диапазона будет находиться на 28 грн. за доллар. Эта отметка в сентябре оказалась достаточно сильной, и рынок, несмотря на оптимистические

ожидания по переговорам с МВФ, так не смог ее преодолеть.

Негативно на гривне отразится закупка энергоресурсов для отопительного периода на фоне повышения цен на газ и нефть, а также растущий спрос на валюту со стороны населения.

«Риски для гривны связаны и с глобальными тенденциями – укреплением доллара США против мировых валют на фоне жесткой политики ФРС и ожиданиями повышения учетной ставки в декабре. Это влечет за собой отток капитала с развивающихся рынков, а также давит на валюты развитых стран. В результате девальвации локальных валют украинский экспорт станет неконкурентным, и гривна будет ослабевать», – прогнозирует эксперт.

Торговая война между США и Китаем привела к торможению глобальной торговой активности и падению цен на сырье (кроме нефти), в связи с чем снижаются валютные поступления от украинских экспортеров и увеличивается дисбаланс рынка.

Средний курс продажи наличного евро в октябре может колебаться в диапазоне 31,5–34 грн. за евро.

Моніторинг законодавства

Податки та збори

Платник податків

ІПК ДФС від 25.09.2018

№ 4147/6/99-99-14-02-02-15/ІПК

Податковим законодавством не передбачено право платника податків на звернення до контролюючих органів з метою підтвердження «добросовісності» інших платників податків. Водночас підпунктом 17.1.9 пункту 17.1 статті 17 ПКУ визначено право платника податків на нерозголошення контролюючим органом відомостей про такого платника без його письмової згоди.

Податок на додану вартість

ДФС в ІПК від 11.09.2018

№ 3988/6/99-99-15-03-02-15/ІПК зазначила:

якщо суб'єкт господарювання отримує оплату не безпосередньо від кінцевого споживача, а через оператора поштового зв'язку, підстав для складання податкової накладної за щоденними підсумками немає і потрібно складати окрему ПН на кожне таке постачання.

ІПК ДФС від 04.10.2018

№ 4289/6/99-99-15-03-02-15/ІПК

Під час передачі (в тому числі продажу) аграрної розписки в якості забезпечення розрахунку за раніше придбаний у Постачальника товар Платник не визначає податкові зобов'язання з ПДВ, на дату отримання аграрної розписки не має підстав для формування податкового кредиту.

ІПК ДФС від 04.10.2018

№ 4288/5/99-99-15-03-02-16/ІПК

На операції з постачання будівельно-монтажних робіт (БМР) з будівництва житла, що будується за державні кошти, поширюється режим звільнення від оподаткування ПДВ, визначений підпунктом 197.15. Цей же режим поширюється і на випадки, коли до складу вартості БМР включається вартість придбаних виконавцем БМР будівельних матеріалів, які використовуються при здійсненні БМР.

Державне регулювання

Перевірки, контроль, штрафи

План-графік перевірок на 2018 рік

на офіційному веб-сайті ДФС від 10.10.2018

ДФС у черговий раз відкориговано план-графік проведення документальних планових перевірок платників податків на 2018 рік (165 юридичних осіб додано до плану-графіка, 127 виключено з плану-графіка, по 20 компаніям дата перевірки перенесена).

Новини на офіційному веб-сайті ГУ ДФС у Тернопільській області від 10.10.2018 ГУ ДФС у Тернопільській області нагадує, що штраф за порушення строків сплати грошових зобов'язань нараховують контролюючі органи, а не платник податків самостійно.

Новини на офіційному веб-сайті ГУ ДФС в Івано-Франківській області від 10.10.2018 Податківці нагадали які штрафні санкції чекають на працедавця за неукладення трудового договору та неоформлення трудових відносин з найманими особами.

Галузі та сфери діяльності

Фінансові послуги

Постанова НБУ

від 05.09.2018 № 103

З 1 листопада почне діяти нова Інструкція про ведення касових операцій банками в Україні. Інструкція регулює взаємовідносини банків (філій, відділень) з питань здійснення касових операцій з НБУ, іншими банками та встановлює порядок і вимоги: здійснення касових операцій в гривні та іноземній валюті; оформлення касових документів, здійснення касових операцій з приймання та видачі готівки; обробки банкнот (монет); здавання і отримання готівки національної валюти в НБУ, в тому числі із застосуванням касет тощо.

Постанова НБУ від 03.10.2018 № 105

З 5 листопада через Систему BankID клієнти залучених банків можуть отримати адміністративні (на Єдиному державному

порталі адміністративних послуг), банківські та інші послуги. BankID можна буде використовувати як інструмент ідентифікації фізосіб для надання банківських послуг (наприклад, відкриття рахунку).

Рішення ФГВФО

від 23.08.2018 р. № 2359

Змінюється процедура продажу активів ліквідованого банку на аукціоні. Аукціон з продажу активів банків не скасують через зміни характеристик майна. У разі зміни на будь-якому етапі організації процедури або реалізації активів банку (до моменту підписання договору купівлі-продажу) його істотних характеристик, уповноважена особа Фонду інформує про це Фонд для розгляду питання про скасування відповідних відкритих торгів (аукціону) або продовженні їх проведення з інформуванням про зміни істотних характеристик активу (майна) на сайті банку і сайті Фонду, а також організатора аукціону до дати проведення відкритих торгів (аукціону).

Постанова Великої Палати ВС

від 28.03.2018 у справі № 444/9519/172

Велика Палата Верховного Суду відступила від попередніх висновків Верховного Суду Україна, та сформувала наступні: - право кредитодавця нараховувати передбачені договором проценти за кредитом припиняється після спливу визначеного договором строку кредитування чи у разі пред'явлення до позичальника вимоги згідно з частиною другою статті 1050 ЦК України; - початок перебігу позовної давності для погашення щомісячних платежів за договором визначається за кожним таким черговим платежем з моменту його прострочення. Вказане унеможливає визначення початку перебігу позовної давності для погашення всієї заборгованості за договором з моменту спливу строку кредитування; - оскільки позовна давність до основної вимоги сплила до звернення позивача до суду, вважається, що позовна давність сплила і до додаткової його вимоги про стягнення з відповідача штрафу та пені. Відтак, не може бути стягнута неустойка, нарахована на суму

заборгованості за вимогами, щодо яких позовна давність була пропущена.

Об'єкти правовідносин

Земля

Індивідуальна податкова консультація ДФСУ від 01.10.2018 № 4253/6/99-99-12-02-03-15/ПК Суб'єкт, який є власником/балансоутримувачем будівлі та вносить земельний податок, має вжити необхідних заходів щодо врегулювання цивільно-правових відносин між співвласниками будівлі, спрямованих на виконання податкових зобов'язань із земподатку.

Індивідуальна податкова консультація ДФСУ від 08.10.2018 № 4315/6/99-99-15-03-02-15/ПК

ДФСУ нагадала порядок проведення реорганізації (перетворення) платника єдиного податку 4 групи. Зокрема, про те, що якщо юрособа, утворена в результаті перетворення, не подала до контролюючого органу протягом 10 робочих днів, що настають за датою завершення перетворення, заяви для реєстрації або перереєстрації згідно із Положенням про реєстрацію платників ПДВ, контролюючий орган після спливу цього строку приймає рішення про анулювання реєстрації юрособи, припиненої у результаті перетворення.

Запитання – відповідь,

розміщені на ЗІР в категорії 112.04

Якщо фізособа має у власності присадибні ділянки, які знаходяться на території населених пунктів різних типів (місто, село та селище), то граничні норми площ таких ділянок з метою застосування пільг по сплаті земельного податку визначаються окремо по кожному типу: села - не більше 0,25 га, селища - не більш як 0,15 га, міста - не більше 0,10 га.

Постанова ВП ВС

від 03.10.2018

у справі № 820/4149/17 Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку, що позов до компетентного органу, який відмовився затвердити проект землеустрою з відведення

ділянки та надання її у власність, повинен розглядати адміністративний суд.

Конкуренція

Рішення КОТВ АМКУ
від 09.10.2018 №60/23-р/к

Вкотре недооцінено роль листа-вимоги АМКУ про надання інформації. Таке собі «невинне» формулювання щодо пропозиції надання запитуваної інформації у встановлений строк призвело до накладення штрафу на ТОВ у розмірі 41 тис. грн. А от чи оцінило ТОВ підставу для витребування інформації – дослідження ринків торгівлі скрапленим газом як недостатню для надання відповіді, чи вкрай незацікавлене у її наданні – залишається тільки здогадуватись.

Транспорт

Повідомлення на Урядовому порталі
від 08.10.2018

Укрзалізниця здаватиме вагони в оренду через електронну торгову систему ProZorro.Продажі. Відповідний договір підписали між собою ПАТ «Укрзалізниця» і ДП «Прозорро.Продажі». На Урядовому порталі зазначили, що аукціони з оренди вагонів будуть проводитися регулярно, і стартовою ціною буде ціна оренди вагона за добу. Участь в аукціонах буде брати будь-який перевізник, який підпише відповідний договір з Укрзалізницею. Перші аукціони можуть з'явитися в системі вже у листопаді.

Проект Закону України,
оприлюднений на офіційному веб-сайті
Мінінфраструктури від 08.10.2018

Міністерство інфраструктури України опублікувало для обговорення законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері безпеки експлуатації колісних транспортних засобів відповідно до вимог Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони», яким запроваджено ряд значних змін у врегулюванні ринку послуг автотранспорту в Україні.

Зокрема, законопроект передбачає:

- повернення техоглядів;
- обов'язкове використання контрольних пристроїв (обмежувачів швидкості, тахографів) для певних категорій ТЗ;
- встановлення відповідальності за порушення режимів керування та відпочинку водіїв;
- впровадження адміністративної відповідальності водіїв, посадових осіб суб'єктів господарювання, фізичних осіб-підприємців за вчинені правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху, господарської діяльності у сфері транспорту, у тому числі надання послуг автомобільним транспортом.

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА *

Юридический блог компании Jurimex
Про автора: Оксана Ефимчук

У Верховній Раді зареєстрований черговий законопроект (№ 9088), який покликаний реформувати сферу інтелектуальної власності

17 вересня групою народних депутатів було подано законопроект № 9088, який згідно з пояснювальною запискою покликаний імплементувати положення європейських Директив та Регламентів, усунути зловживання з боку недобросовісних заявників винаходів і корисних моделей, а також реформувати систему державного управління галуззю шляхом створення Національного органу інтелектуальної власності України (НОІВ).

Необхідність подання законопроекту обумовлена тим, що попередні аналогічні ініціативи були «провалені» парламентом, а відтак проблеми і прогалини залишилися.

Документ є комплексним, охоплює об'єкти промислової власності, частково стосується сфери авторських і суміжних права (щодо повноважень НОІВ) і пропонує:

- у частині винаходів (корисних моделей) запровадити пре-грант і пост-грант опозиції. Ідеться про заперечення проти реєстрації, яке може подаватися на стадії експертизи, а також адміністративне оскарження реєстрації до Апеляційної палати;

- звузити коло об'єктів, які можуть реєструватися як корисні моделі, залишивши тільки «пристрої». Нагадаємо, що зараз всі об'єкти (у т. ч. речовина, процес (спосіб) та їх нове застосування) можуть отримати правову охорону в формі корисної моделі;

- розширити перелік об'єктів, на які не поширюється правова охорона, серед них хірургічні або терапевтичні способи лікування людини або тварини; нові форми відомого з рівня технології лікарського засобу, у тому числі солі, складні ефіри, прості ефіри, композиції, комбінації та інші похідні, поліморфи,

метаболіти, чисті форми, розміри часток, ізомери, нове дозування або будь-яка нова властивість чи нове використання відомого лікарського засобу тощо. Таким чином, планується знизити кількість «вічнозелених патентів»;

- запровадити можливість будь-якій особі ініціювати експертизу корисної моделі по суті;

- імплементувати інститут сертифікатів додаткової охорони (SPC) на виконання вимог статті 220 Угоди про асоціацію;

- додати в закон положення про поділ заявки і внесення змін у формулу;

- щодо торговельних марок заслугоує на увагу процедура публікації відомостей про заявку. Визначається строк у 5 днів після завершення формальної експертизи для здійснення такої публікації, а також наводиться коло відомостей, які публікуються (у тому числі найменування й адреси заявника та представника);

- збільшується до 5 років строк невикористання торговельної марки як підстава для дострокового припинення дії свідоцтва;

- додається положення про стягнення від 10 до 50 000 мінімальних заробітних плат за порушення прав на торговельну марку (аналогічне і для промислових зразків). Така ініціатива є контрверсійною і потребує обговорення;

- з'являється положення про використання літери ® або літер «ТМ», яке вказує на те, що торговельна марка зареєстрована в Україні;

- право повторної реєстрації аналогічної торговельної марки обмежується 2 роками (а не 3, як це відбувається зараз). Крім того, пропонується дозволити конфліктну реєстрації за умови наявності згоди попереднього власника;

- щодо промислових зразків законопроект пропонує посилити критерії охороноздатності, встановити охорону як для зареєстрованих, так і незареєстрованих промислових зразків,

---

* Збережено стиль і граматику оригіналу

запровадити процедуру адміністративного оскарження реєстрації.

Як вбачається, законопроект пропонує позитивні нововведення, але і не позбавлений відверто спірних положень, які потребують обговорення.

Створення НОІВ заслуговує на окрему дискусію як у частині самої потреби у новому органі, так і в частині недостатньої деталізації процедури його створення (<http://jurblog.com.ua/2018/09/u-verhovniy-radi-zareestrovaniy-chergoviy-zakonoproekt-9088-yakiy-poklikaniy-reformuvati-sferu-intelektualnoyi-vlasnosti/>). – 2018. – 29.09).

***

Юридический блог компании Jurimex

Про автора: Оксана Ефимчук

3 1 жовтня Нацрада застосовує новий орієнтир у регулюванні питань спонсорства алкогольних брендів

Ще в серпні 2018 року було ухвалено документ під назвою Рекомендації щодо спонсорства з використанням знаків для товарів та послуг, під якими випускаються алкогольні напої (спонсорство), який з 1 жовтня починає застосовуватися.

Серед положень, на які учасникам ринку варто звернути увагу, такі:

1) як відомо, до моменту виходу в ефір спонсорської інформації телерадіоорганізація повинна отримати від спонсора документальне підтвердження прав на торговельну марку.

Це вимога Закону про рекламу. При цьому регулятор уточнює, що документальним підтвердженням прав на знак потрібно вважати копію свідоцтва про реєстрацію знака або підтвердження поданої заяви на реєстрацію з доказами оплати збору за її подання тощо.

Тобто відбувається певне «узаконення» тієї обставини, що для розміщення спонсорських проявів достатнім є надання телеканалу заявки на знак.

Як відомо, отримання свідоцтва – процедура тривала, у зв'язку з чим вимога до спонсора надавати копію свідоцтва (а не заявки) фактично

означала б паралізувати спонсорські відносини як такі.

Крім того, перелік документів Нацрада залишила відкритим, що залишає телеканалам певний рівень свободи у встановленні вимог для спонсорів;

2) у разі надання спонсором копії заяви про реєстрацію знака телеканал самостійно зобов'язаний перевірити його на відповідність вимогам рекомендацій Нацради. Зі свого боку в разі невідповідності телеканал повинен відмовити замовнику в розміщенні спонсорства;

3) статус «спонсора» телеканал може повідомити також за допомогою слів «партнер», «за підтримки», «за сприяння», «ТМ представляє» тощо;

4) спонсорська інформація (торговельна марка спонсора) має відповідати таким вимогам:

- вона не повинна бути ідентичною з рекламними роликами алкогольних напоїв, які виробляються під тими самими знаками, тобто не збігатися за відеорядом із цими роликами;

- не повинна містити висловлювань та зображень виду алкогольного напою («горілка», «вино», «шампанське» тощо) і повного чи часткового зображення тари алкогольних напоїв з етикеткою або без;

- не повинна містити опису чи зображення технологічного процесу виготовлення алкогольних напоїв, а також обладнання для виготовлення (способів очищення, строків витримки, чанів для бродіння, бочок для витримки тощо);

- не повинна містити зображення процесу споживання алкоголю, а також обладнання для споживання (бокалів, чарок, штопорів тощо), звукової імітації відкривання пляшок, розливання та цокання чарками;

- не повинна містити опису чи зображення смаку, запаху та міцності алкогольних напоїв;

- не повинна містити закликів до споживання алкогольних напоїв, а саме слів «спробуй», «скуштуй», «випей», «відчуй на смак» та тостів «будьмо!», «за ...!» тощо;

- не повинна містити згадування прізвищ, імен, псевдонімів популярних осіб або прямого

чи опосередкованого схвалення ними вживання алкоголю;

- не повинна містити твердження, що алкоголь має лікувальні якості або що він є стимулюючим чи заспокійливим засобом;

- не повинна заохочувати до вживання алкогольних напоїв або негативно розцінювати факт утримування від вживання алкогольних напоїв;

- не повинна містити твердженнь, що вживання алкоголю не чинить негативного впливу на самопочуття та/або стан здоров'я;

- не повинна створювати враження, що більшість людей вживає алкогольні напої;

- не повинна заохочувати до надмірного вживання алкоголю або представляти стриманість чи помірність щодо вживання алкоголю в негативному світлі;

- не повинна формувати думку, що вживання алкоголю є важливим фактором досягнення успіху в спортивній, соціальній, сексуальній або інших сферах життя;

5) також Нацрада окремо зазначила, що телерадіоорганізаціям забороняється збільшувати гучність звуку при озвученні спонсорської інформації (<http://jurblog.com.ua/2018/10/z-1-zhovtnya-natsrada-zastosovue-noviy-orientir-u-regulyuvanni-pitan>). – 2018. – 1.10).

***

Юридический блог компании Jurimex

Про автора: Катерина Неманихина

Запропоновані зміни до Закону України «Про телебачення і радіомовлення», щодо посилення інформаційної безпеки та протидії державі-агресору

У Верховній Раді України зареєстровано проект Закону про внесення змін до Закону України «Про телебачення і радіомовлення» щодо посилення інформаційної безпеки та протидії державі-агресору в інформаційній сфері (надалі – Проект № 9068). Так, зокрема, автори законопроекту пропонують доповнити частину другу статті 6 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» новими пунктами і визначити, що не допускається використання телерадіоорганізацій (далі – ТРО) для:

-трансляції висловів, що виправдовують чи визнають правомірною окупацію території України, якщо така трансляція переслідує мету розпалювання ворожнечі та ненависті;

-розповсюдження термінології, що суперечить Закону України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях», якщо таке розповсюдження переслідує мету розпалювання ворожнечі та ненависті.

За таку трансляцію висловів, що виправдовують чи визнають правомірною окупацію території України та розповсюдження термінології, що суперечить Закону України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях», у проекті № 9068 передбачена відповідальність у формі штрафів. Так, штраф пропонується визначити у розмірі 25 % розміру ліцензійного збору. Винятком можуть бути ситуації, коли вислови, що виправдовують чи визнають правомірною окупацію території України, розповсюдження термінології, що суперечить Закону України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях», трансливалися, поширювалися, розповсюджувалися без попереднього запису та містилися у виступах, репліках особи, яка не є працівником телерадіоорганізації. У такому випадку ТРО не несе відповідальності за ці порушення, щоправда крім випадків, коли працівниками ТРО не було вжито заходів щодо припинення правопорушення у прямому ефірі.

При цьому законопроектом передбачено, що при застосуванні до ТРО штрафних санкцій відповідні органи (імовірно, мова йде про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення) мають враховувати статус особи, що вчинила відповідні дії, природу та формулювання висловлювань, розповсюджених такою особою, контекст їх розповсюдження, а також імовірність шкідливих наслідків.

Також законопроектом пропонується застосовувати до ТРО штраф у розмірі 25 % від ліцензійного збору за трансляцію телепередач, виготовлених після 01 серпня 1991 року, та таких, які містять популяризацію або пропаганду органів країни-агресора та їхніх окремих дій, що виправдовують чи визнають правомірною окупацію території України. Наразі розмір штрафу за таке порушення становить 10 % від розміру ліцензійного збору.

Слід зазначити, що в чинній редакції Закону України «Про телебачення і радіомовлення» штраф у розмірі 25 % від ліцензійного збору є максимальним і застосовується до телерадіоорганізацій за заклики до насильницької зміни конституційного ладу України, заклики до розв'язування агресивної війни або її пропаганди та/або розпалювання національної, расової чи релігійної ворожнечі та ненависті, пропаганду винятковості, зверхності або неповноцінності осіб.

Таким чином, у випадку прийняття Верховною Радою Проекту № 9068 Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення буде наділена можливістю застосовувати до мовників штрафні санкції за трансляцію висловів, що виправдовують чи визнають правомірною окупацію території України та розповсюдження термінології, що суперечить Закону № 2268-VIII. При цьому Нацрада самостійно вирішуватиме, чи така трансляція або розповсюдження переслідують мету розпалювання ворожнечі та ненависті і чи можуть вини призвести до шкідливих наслідків. Приміром, якщо п'ять членів Національної ради вирішать, що та чи інша інформація, поширена мовником (котрий, наприклад, здійснює мовлення на всю територію України, 24 години на добу), є такою, що визнає правомірною окупацію АР Крим, до мовника може бути застосований штраф більше двохсот тисяч гривень (<http://jurblog.com.ua/2018/10/zaproponovani-zmini-do-zakonu-ukrayini-pro-telebachennya-i-radiomovlennya-schodoposilennya-informatsiynoyi-bezpeki-ta-protidiyi-derzhavi-agresoru/>). – 2018. – 02.10).

***

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Павло Мороз, адвокат, правник, экс-заступник Міністра юстиції

Що таке IP-суд і навіщо він нам потрібен

Судова система України – дуже цікава річ. Вона видозмінюється, обіцяє, робить вигляд, що щось реформується (інколи і справді щось змінюється), щось вигадує нове та не завжди доводить розпочате до кінця. Про результати реформування судової системи в Україні я вже розповідав вам у попередніх блогах.

Проте я досі не торкався ще однієї ідеї – Вищого суду з питань інтелектуальної власності. Не знаю, чи чули ви про цю ініціативу чи ні, бо піарити цей новий орган не стали так гучно, як Вищий антикорупційний суд. Створення ж обох органів передбачено в законі «Про судоустрій та статус суддів», який Рада ухвалила ще у 2016 році. Однак гроші на створення цього суду, або, як його ще називають – IP-суду, іноземні організації та фонди виділяти не стали, тож він, певно, менш важливий ніж ВАС.

Та не розповісти про такий важливий і необхідний для України орган не можна. Тож сьогоднішній блог присвячений саме IP-суду.

Зазначений вище орган повинен запрацювати в Україні вже з 2019 року. Суддів для нового суду будуть обирати за конкурсом. Спочатку усі кандидати складуть тест з права, напишуть практичне завдання. Потім будуть співбесіди і дослідження досьє. Зараз конкурс на місце – 10 чоловік. Усього будуть «змагатися» за посаду судді нового органу 219 осіб.

Знаєте, що цікаво. Ось у Німеччині є подібний орган, він теж відноситься до судової ланки. Але працюють у ньому загалом особи, які як мінімум 5 років пропрацювали з патентами і з'їли собаку, так би мовити, маючи справу з інтелектуальною власністю, що очевидно свідчить про їх рівень професіоналізму та фаховості. Я не хочу нікого образити, але серед кандидатів до Вищого суду з питань інтелектуальної власності в Україні – адвокати, судді, правознавці. Можливо, хтось з них і мав справи з питанням інтелектуальної власності, але чи було це звичайною практикою? Чи не

краще було б залучати до конкурсу тих осіб, які мають стаж саме за цим напрямком? Питання залишу відкритим.

Чим буде займатись суд?

Звісно, що до компетенції нового органу віднесуть усі питання інтелектуальної власності й патентів. В українському ІР-суді можна буде відстояти своє право на музичний чи поетичний твір, картину чи будь-що з творчості у спорах щодо прав автора та суміжних прав, в тому числі якщо йдеться про колективне управління майновими правами автора, власники торгових марок зможуть звертатись зі скаргами та спірними питаннями. Це добре, але є питання, чи не дуже загальне коло справ збираються розглядати у новому суді. Межі компетенції сформульовані дуже розмиті.

Наприклад, за даними кіберполіції, за 8 місяців 2018 року 34 кримінальні провадження направлено до суду з обвинувальним актом, кількість повідомлень про підозру удвічі перевищує показники 2017 року. Але далі документування справа не йде. Про труднощі в притягненні до відповідальності за злочини у сфері інтелектуальної власності та відсутність можливості застосування передбаченої законодавством санкції за такий злочин свідчить один простий факт – наразі немає жодного вироку суду за порушення прав інтелектуальної власності, бо суди загальної юрисдикції реально не справляються і не мають механізму, як покарати.

Тож чим конкретно буде займатись новий суд – питання відкрите, бо ані механізму, ані чітких повноважень, ані визначених строків, ані навіть іноземного контролю – немає.

Тоді навіщо створювати такий орган?

Чіткої і гострої потреби на сьогоднішній день у такому суді немає, зайвих грошей на фінансування – теж. Тож проект вирішили поки що зробити пілотним, аби протестувати і подивитися, чи є потреба та чи ефективним буде такий орган. Поки що важко сказати, але зради ми не шукаємо, тож чекаємо 2019, а після реалізації – побачимо (https://censor.net.ua/blogs/3089068/scho_take_ipsud_navscho_vn_nam_potrben). – 2018. – 02.10).

***

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Павло Мороз, адвокат, правник, экс-заступник Міністра юстиції

Без зайвих перевірок, контролю та бюрократії. Нова митниця – міф чи реальність?

Буквально декілька днів тому було підписано закон, який нарешті запровадив принцип «єдиного вікна» і оптимізації контрольних процедур на митниці. Закон повинен суттєво спростити життя бізнесу та підприємцям. Його дійсно довго чекали. Чому? Що саме дасть новий закон бізнесу? Пропоную розібратись у сьогоднішньому блозі.

Ну, по-перше, закон про «єдине вікно» спрощує процедури при митному оформленні товарів, коли товар направлено на експорт. Якщо раніше оформлення товарів відбувалось безпосередньо на митниці, то зараз держоргани зобов'язані вносити всі дані в єдину інформаційну базу – «Єдине вікно міжнародної торгівлі». Відповідно, оформлення товарів буде відбуватись у рази швидше, що економить час та гроші для бізнесу.

Також раніше при імпорті необхідно було подавати окремо документи про проходження екологічного, ветеринарного, санітарного контролю та інше. Усі ці документи були обов'язковими та подавались у паперовому вигляді. Зараз митники не будуть вимагати цих документів у паперовому вигляді. Достатньо буде попередньо подати документацію в електронному вигляді, аби ця інформація вже знаходилась в особистому кабінеті в «єдиному вікні». Така ж ситуація і з експортом товарів.

Ще один «привілей» для бізнесу – скорочення часу на радіологічний контроль. Якщо раніше його проходили усі кому треба і не треба, то тепер перевірка чекає лише на тих, хто справді має підвищений рівень радіації авто. Як це швидко перевірити? Все просто – за допомогою мобільних пристроїв.

Ще з ключового, що обіцяє новий закон – зменшення кількості сканованих документів, скорочення часу, протягом якого контролюючими органами може бути призначений огляд товарів (з 24 до 12 робочих годин) та, власне, зменшення граничного

терміну прийняття рішення контролюючими органами щодо товарів, що вивозяться за межі митної території України (з 24 до 4 годин).

Як бачите, загалом усі нововведення спрямовані тільки на те, щоб спростити життя бізнесу, залучити інвестиції та знизити рівень корупції на митниці.

І це, звісно, великий плюс і крок вперед, але чи все так «гладко», як нам пообіцяли, та чи перезавантажиться митниця? Може вже завтра ті, хто стоїть з товаром на кордоні, відчують на собі ці зміни? Дуже сумніваюсь, бо реально не так вже й просто перебудувати одним законом роками сформовану структуру. Тож попереду ще дуже багато роботи.

І перше, як на мене, що треба зробити – зменшити кількість дозволів, які необхідно отримати тим, хто перетинає кордон із товаром. Звісно, те, що пришвидшили проходження контролю – це добре, але це ж капля в морі, і працювати ще є над чим. Тобто число контролюючих процедур залишилося колишнім.

Друге – взаємодія. Ви ж розумієте, що більшість державних структур в Україні працюють за принципом «моя хата з краю...». Цього не повинно бути, адже лише плідною співпрацею, допомогою, обміном інформацією та злагодженою інформаційною підтримкою нам вдасться вибудувати нову митницю. Єдине вікно – це круто, але мало...

Для того, аби побачити реальну смарт-митницю, яку нам обіцяє влада, якомога скоріше – треба працювати. Та чи насправді всі готові до такої роботи? Але то вже зовсім інша історія! (https://censor.net.ua/blogs/3089740/bez_zayivih_perevrok_kontrolyu_ta_byurokrat_nova_mitnitsya_mf_chi_realnst). – 2018. – 05.10).

***

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Олексій Фазекош, адвокат, голова Ради адвокатів Закарпатської області

Незалежна адвокатура – останній bastion правової держави

Наступ на права адвокатів з боку держави ведеться так давно і системно. Обшуки,

арешти, порушення адвокатської таємниці, свавілля прокурорів та суддів під час процесу – з усім цим адвокати навчилися працювати і протидіяти. От тільки сила адвокатів – в їх єдності. Бо ж як сказав колись мудрий Сунь-Цзи, «немає сенсу обороняти фортецю, якщо всередині неї є зрадники, що допомагають ворогові». І тим не менш, до недавнього часу адвокати завжди гуртувалися перед зовнішнім ворогом, наприклад, не даючи себе на поталу правоохоронним органам, залишаючись єдиним незалежним правозахисним інститутом в повному сенсі цього слова. Перші дзвіночки того, що так буде не завжди, продзвеніли декілька років назад, коли розпочався черговий серіал під назвою «Вічна українська судова реформа». Наскільки вона є вдалою на сьогодні – то тема для окремої розмови, але, виявилось, що саме в рамках судової системи чомусь треба дуже негайно провести реформу й адвокатури.

Попервах, ані в регіонах, ані серед очільників Національної асоціації адвокатів України в цьому не бачили ніяких загроз, бо окремі питання діяльності адвокатури дійсно потребували законодавчих змін. Проте підкилимні ігрища почалися майже відразу – до роботи над новим законопроектом залучали кого завгодно, та лише не адвокатів. Доходило до смішного, коли голова НААУ Лідія Ізовітова єдина серед першого складу Ради з питань судової реформи голосувала проти якихось новацій, аргументуючи їх недоцільність, або навіть шкідливість для адвокатів, а представники Адміністрації Президента, чиновники Мін'юсту, секретарі та голови якихось громадських організації слухняно голосували «за». Згодом НААУ просто вийшла з цього нелогічного й відверто анти-адвокатського законотворчого процесу. Однак пройшло небагато часу – й ось до складу Ради з питань судової реформи пробралися ті правники, яким дуже кортіло заради своїх амбіцій реалізувати своє власне право на владу. Їм було байдуже до інтересів усіх адвокатів, бо головною для них залишалася теза про те, що треба розламати все, що зараз є гарного в адвокатурі, а на тих уламках збудувати свою власну адвокатську імперію.

Так в стані адвокатів з'явилися такі собі відступники-ренегати, які перейшли на бік умовного ворога, й фактично розпочався планомірний наступ на Незалежність Адвокатури. Публікація у вересні 2018 року «таємного» законопроекту №9055 відразу викликала хвилю обурення серед адвокатів. Одними з перших на цей ганебний проект відреагували адвокати Закарпатської області.

Я, як голова Ради адвокатів Закарпатської області відразу заявив про те, що проект 9055 замість того, аби посилювати захист прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності, опікується зовсім іншим – дрібнить адвокатуру на феодальні князівства, спрощує доступ для професії державним службовцям й представникам репресивного апарату держави, нівелює роль адвоката в процесі. Це питання не лише професійного інтересу — це питання подальшого функціонування України як правової держави. Такий висновок стовідсотково підтримали й в інших регіонах. Станом на сьогодні на сайті НААУ можна нарахувати декілька десятків звернень від більшості Рад адвокатів областей, які висловлюються категорично проти прийняття проекту №9055.

Проте прихильники проекту №9055 не заспокоїлись, й 3 жовтня 2018 року в УНІАН провели круглий стіл під дуже гучною назвою «Світові стандарти незалежності адвокатури». Що саме мали на увазі під «світовими стандартами» організатори цього заходу, ми так і не дізналися. Більше того ніхто не зрозумів, які ж «міфи навколо №9055» збиралися розвінчувати організатори круглого столу, бо говорили вони про що завгодно, та лише не про важливе..

Я не почув ані слова про те, навіщо до професії майже вільно (треба буде лише написати невеличкі тести) будуть пускати колишніх суддів та прокурорів. Натомість помічники адвокатів будуть ще довго й марудно стажуватися, наче не вони щодня бачать й виконують роботу адвоката.

Жодного слова не сказали про те, навіщо ж запроваджувати таку чудову норму як «зловживання правом на адвокатський запит».

Моя колега – голова Ради адвокатів Харківської області Вікторія Гайворонська, яка теж була присутня на цьому заході, сказала, що на Харківщині таких випадків не було жодного, а по всій Україні – лише декілька. На Закарпатті про зловживання адвокатським запитом теж не чули.

То кому і для чого треба в законопроекті про адвокатуру встановлювати «пастки», якими потім залюбки будуть користатись слідчі, прокурори та судді?

Також я поцікавився у спікерів, а чиї ж думки вони представляють? Виявилось, що нічії, бо це лише суб'єктивні позиції адвокатів, які вирішили провести цей захід. Так відразу «армія» прибічників проекту №9055 скоротилася до абсолютно мізерної величини. Не зрозумів я позиції адвокатів І.Іванова, В.Степ'юка та І. Дідківської щодо життєздатності нового механізму формування органів адвокатського самоврядування, який насправді є недолугою калькою з системи виборів депутатів місцевих рад з їх рейтинговим голосуванням. Я впевнений, що такий механізм не спрацює ніде в Україні, в жодному регіоні. А мені відповіли, що «ми ж в Києві якось за таким принципом голосували»... Ну то й отримали, те, що мають...

Натомість я ще раз наголошую, що адвокати України, і я особисто, не допустимо прийняття законопроекту, який потягне за собою сотні голосувань та переголосувань, зірвані конференції, непрацюючий З'їзд адвокатів, повний хаос в системі адвокатського самоврядування!

Врешті-решт від спікерів заходу адвокати так і не дочекалися нормальної відповіді про те, як бути з набуттям статусу для працівників прокуратури, порушеннями адвокатської таємниці та запиту, незрозумілими професійними обов'язками адвоката, не чітко виписаних гарантій адвокатської діяльності, які в одних положеннях проекту начебто посилюються, натомість у Перехідних положеннях й змінах до КПК повністю нівелюються, тощо.

Я впевнений, що основним бастионом демократичної держави є незалежна преса

та незалежна адвокатура. Адвокати довели, що нині діюча система адвокатського самоуправління є ефективною, здатною відповідати викликам часу. Тому українські адвокати рішуче налаштовані проти псевдо-реформи та спроб взяти під контроль держави вітчизняну адвокатуру.

Це наш рубікон і ми налаштовані рішуче боротися за свої права! (https://censor.net.ua/blogs/3089819/nezalezna_advokatura_ostanniy_baston_pravovo_derjavi). – 2018. – 05.10).

***

Блог на сайті «LB.ua»

Про автора: Светлана Топалова, политолог, кандидат политических наук, эксперт Аналитического центра «Обсерватория демократии»

Торможение образовательной реформы: очевидные признаки и причины

Образовательная реформа – одна из ключевых евроинтеграционных реформ. Именно образование должно сформировать в сознании граждан ту систему ценностей, которая ментально приблизит нас к странам ЕС и активизирует внедрение европейских принципов в функционирование властных институтов и в жизнь общества. Однако в силу ряда причин и обстоятельств реформа образования не только не получила необходимого толчка для стремительного старта, но и существенно тормозится, особенно в восточных регионах.

Учитывая прифронтовое расположение и значительное количество переселенцев, стратегическое значение восточных областей Украины для реинтеграции временно оккупированных территорий, сохранение такой тенденции крайне опасно. Ведь государство-агрессор устами политиков открыто заявляет о намерениях активно использовать жителей восточных, в частности, временно оккупированных территорий для влияния на украинскую власть и обеспечения доминирования пророссийских политических сил на различных ее уровнях с целью свертывания украинского процесса

формирования национальной гражданской идентичности и евроинтеграционного направления внешней политики Украины.

Учитывая эти обстоятельства, стоит отметить, что положительные ощущения рядовых жителей от реформ, в том числе образовательной – важный показатель их успешности и движения государства в стратегически определенном направлении. И именно поэтому ни в коем случае невозможно согласиться с точкой зрения премьер-министра, что образовательная реформа даст первые результаты через 12 лет, о чем он заявил на заседании правительства 29 августа 2018 года. Если в процессе внедрения реформы граждане не будут ощущать постепенных положительных изменений, она не получит общественного понимания и признания необходимости. Если, к тому же, будет сопровождаться подстраиванием нового прогрессивного под то, от чего хотим избавиться, – превратится в симуляцию. Соответственно, так и будут воспринимать ее граждане. Первые шаги по полномасштабному внедрению реформы школьного образования продемонстрировали именно такие симптомы.

Начало полномасштабного внедрения образовательной реформы: визуальные признаки и глубинный смысл

Новый учебный год традиционно начался с Дня знаний и праздника первого звонка. В течение последних двух лет продолжаются дискуссии о целесообразности проведения праздничной линейки в неизменной с советских времен форме и о возможности выбора участниками учебного процесса, прежде всего, учениками и родителями, других форматов мероприятий. Представители родительской общности направляли соответствующие запросы в Министерство образования и науки Украины. В ответах отмечалось, что, учитывая возрастание автономии в процессе реформы, учебные заведения самостоятельно могут выбирать, каким образом праздновать и какие мероприятия проводить. В этом учебном году многие школы Львовской, Тернопольской, Полтавской и других областей уже отказались от традиционной линейки. Вместо нее были

организованы школьные пикники и другие мероприятия.

В школах Харькова и области «дыхание ветра перемен» не ощутилось. Праздник прошел в духе «лучших советских традиций» со всеми атрибутами: торжественные линейки с участием депутатов от «региональной партии власти», которых ждали в некоторых школах до 40 минут, школьная форма, требования к которой отличались только степенью жесткости. В большинстве школ ограничились настойчивыми рекомендациями – «белый верх, темный низ». Однако в некоторых школах, как показывает просмотр ряда видео и фото, пошли дальше. Будущие выпускницы и даже первоклассницы «новой украинской школы» одели, видимо не из собственных соображений, форму советского образца, а поверх нее – желто-голубые ленты. Поэтому возникает вопрос о том, какие причины и мотивы побуждают администрации школ к такому «торжественному маскараду». Как минимум, это может быть абсолютное непонимание сути и стратегии школьной реформы или саботаж и целенаправленное формирование у детей идентичности с «русским миром» путем использования советских символов. Ведь во многих российских школах такую же праздничную школьную форму выпускницы дополняют лентами-триколорами.

Логично предположить, что полномасштабное внедрение реформы должно сопровождаться быстрым уходом в небытие «карательной педагогики». Однако анализ содержания публикаций в родительских группах в социальных сетях и первых нынешних отзывов на сайтах более 30-ти школ Харькова и области, отобранных методом случайной выборки, свидетельствует о наличии значительных проблем в становлении партнерских отношений между участниками образовательного процесса. Привычным явлением остается общение учителей с учениками на повышенных тонах и с использованием унижительных и оскорбительных оборотов или сравнений. Продолжается снижение оценок за «почерк», «нечистоплотность», «неправильное

оформление работы», «плохое поведение на уроке». Очевидно, некоторые учителя упорно не понимают ни стратегии и целей реформы, ни критериев оценки знаний учащихся.

Перед началом учебного года Министерство образования и науки Украины заявило о намерении ввести с 2020 года обязательное ВНО по математике. Причины – ухудшение результатов ВНО в этом году и неутешительная динамика последних лет, а также, отставание Украины в методиках преподавания математики. Такое новшество уже вызвало возмущение многих родителей и учеников.

Пропагандируя образовательную реформу, министерские чиновники многократно повторяют тезисы о том, что она направлена: на обеспечение гарантий образовательных прав, в том числе и права выбора; на развитие индивидуальных способностей каждого ученика; на повышение уровня качества образования и приближение к европейскому образовательному пространству. Однако, введение обязательного ВНО по математике, очевидно, не соответствует декларируемым целям, а аргументы его инициаторов не выглядят убедительными по многим соображениям:

- Инициаторы, очевидно, не желают учитывать то, что люди по умственным способностям разные. У большинства однозначно доминируют гуманитарные или математические способности, и лишь у незначительной части они относительно универсальные. В среднем школьном возрасте интересы и способности ребенка уже вполне очевидны. Поэтому вместо того, чтобы углублять специализацию образования в зависимости от способностей и желаний учеников, министерские чиновники предлагают заставлять всех, независимо от способностей и воли, от планов на будущую профессию «зубрить» математику только для того, чтобы сдать ВНО.

- Внедрение обязательного ВНО не выглядит адекватным средством решения проблемы улучшения динамики и преодоления отставания в методиках преподавания математики. А если в этом году «ухудшится динамика» по физике, химии и еще по пяти дисциплинам, то тоже

нужно будет вводить по ним обязательное ВНО?

- Европейские образовательные системы, приближению к которым должна способствовать образовательная реформа, не демонстрируют подобных подходов к решению проблем. Европейское образование ориентировано на то, чтобы как можно раньше выявить способности детей и их развивать, прежде всего, путем внедрения более ранней специализации. Знания в других отраслях даются по принципу «разумной достаточности». Исключение – гражданские знания, которые нужны гражданину независимо от профессии и от качества которых зависит качество демократии.

- В XXI веке школа, прежде всего, должна научить учеников учиться, приобретать самостоятельно необходимые знания. Кроме того, на первый план выходят знания в новых для школы отраслях, например, в области психологии. Однако украинская школа пока не учит ни тому, ни другому, а внедряемая реформа мало что меняет в этом направлении.

- На фоне современных тенденций изменений в европейском образовании лишение соискателей образования права выбора выглядит просто дикостью.

Одна из главных причин ухудшения качества знаний учащихся – перегруженность школьной программы и несоответствие требований имеющимся ресурсам. Второй год подряд проблема разгрузки решается исключительно на уровне заявлений чиновников о необходимости таковой. У старшеклассников ежедневно – по 8 уроков, то есть, 40-часовая рабочая неделя взрослого человека у них проходит в стенах школы. К тому же средний ученик тратит на подготовку домашних заданий не менее 2-х часов. Ученики 7-9 классов проводят на уроках 36-39 часов. Какое качество усвоения учебного материала и написания контрольных работ на 7-м и 8-м уроке? Кроме того, к необходимым умениям человека XXI века, согласно содержанию школьных программ, все еще относится вязание носков и вышивание бисером, изготовление полочек из ДСП. Поэтому очевидно, решать проблему необходимо, прежде всего, в этой плоскости.

Выводы

Образовательная реформа необходима Украине. От ее быстрого и успешного внедрения зависит сохранение интеллектуального потенциала нации и реализация одного из ключевых векторов страны – европейской интеграции. Пока наши граждане будут оставаться носителями советских мифов, стереотипов и подданнической культуры, соседнее государство будет иметь значительные шансы для очередной колонизации. Арсенал его путей и средств растет, но все они опираются на культурное основание. Особенно острой проблема трансформации общественного сознания остается для восточных регионов, поскольку именно здесь сконцентрирована значительная социальная база «русского мира».

Стратегическая цель и направления реформирования образования, в целом, определены в соответствии с современными европейскими тенденциями развития образования и потребностями интеграции в европейское образовательное пространство. Однако практические шаги по внедрению образовательной реформы свидетельствуют о недостаточном понимании ее идеологами сути тех европейских систем образования, которые берутся в качестве образца, опыт которых пытаемся адаптировать. Тормозится внедрение приоритетных направлений реформы. Для решения конкретных проблем избираются неадекватные средства, что свидетельствует о непонимании их глубинных причин. Соответственно, это провоцирует негативное отношение участников образовательного процесса к реформе и закладывает заведомо провальные результаты на будущее. В обществе, уже достаточно разочарованном реалиями украинских «евроинтеграционных реформ» непременно будут усиливаться скептические настроения относительно самой европейской интеграции.

На региональном и местном уровнях имеется ряд наглядных признаков непонимания, неприятия, а возможно, и явного саботажа образовательной реформы. Масштабы проблемы значительны – от неэффективной работы органов власти и самоуправления по

общему руководству внедрением реформы на соответствующем уровне до «школьного самоуправления» и откровенного игнорирования цивилизованных норм и правил общения в учебном заведении.

Ряд стратегических ошибок инициаторов реформы и ее торможение на региональном и местном уровнях сделали невозможным старт образовательной реформы как полномасштабной. Планы власти на получение первых результатов образовательной реформы через 12 лет, неадекватные действия МОН Украины по решению насущных проблем организации учебного процесса и повышения качества знаний, неэффективность управленческой деятельности в сфере образования региональной и местной власти – все это повышает уровень негативизма в оценке обществом реформы, тормозит ее темпы, создает угрозы на пути ее дальнейшего внедрения.

Рекомендации

Для предотвращения вышеуказанных негативных тенденций уже на поточном этапе необходимы:

- существенный пересмотр порядка приоритетов реформы и первоочередное внедрение тех векторов, которые необходимы с точки зрения укрепления национальной безопасности и развития Украины в качестве современного государства, а также для обеспечения общественной поддержки образовательной реформы;

- совершенствование нормативной базы реформы;

- внедрение действенных механизмов противодействия торможению и саботажу реформы на региональном и местном уровнях;

- усиление просветительской работы в образовательной среде и прямые запреты на действия, дискредитирующие образовательную реформу;

- оптимизация учебного процесса в 2-11 классах.

Министерство образования и науки Украины должно совершенствовать коммуникацию со всеми участниками учебного процесса. В частности, на запросы

родительских организаций, касающиеся типичных нарушений в учебных заведениях, возможно, стоит не только давать ответы этим организациям и отправлять напоминания администрациям учреждений, но и прямо запрещать соответствующие действия. Если уровень гражданской и профессиональной компетентности педагогов остается настолько низким, что они не понимают противоправности и несоответствия стратегии реформы директивных требований относительно «праздничной советской школьной формы», то нужно это прямо запретить.

Корни проблемы низкого уровня знаний лежат в плоскости чрезмерной нагрузки на учащихся и неадекватности требований ресурсам, прежде всего, временным. Поэтому путь к ее решению лежит через оптимизацию учебного процесса и нагрузки, подробную ревизию учебных дисциплин и программ, углубленную специализацию обучения.

Министерство здравоохранения Украины должно детально изучить, насколько существующая учебная нагрузка на учеников младших, средних и старших классов, с учетом времени, необходимого для выполнения домашних заданий, соответствует физиологическим нормам нагрузки для детей соответствующего возраста. Кроме того, сформулировать рекомендации по нормализации нагрузки в соответствии с возрастом, физиологическими особенностями и потребностями развития здорового ребенка. Выводы и рекомендации направить в Минобразования и обнародовать. Для стимулирования процесса родительские общественные организации могут направить в Министерство охраны здоровья Украины соответствующие обращения.

Министерство образования и науки Украины должно тщательно пересмотреть перечень учебных дисциплин и содержание программ. Некоторые дисциплины, в частности, трудовое обучение, искусство могут быть трансформированы в кружковую работу. Кто хочет вязать носки и делать полочки – получит такую возможность. В средних классах программы учебных дисциплин –

суттєво переробити, керуючись принципом «розумної достаточності». То єсть, орієнтуватися на дві головні цілі – дати основні базові знання по дисциплінам і виявити здібності, схильності і бажання учнів по більш глибокому вивченню дисциплін в старшій школі. Старша школа повинна йти по шляху углублення спеціалізації – фізико-математическіє, хіміко-біологіческіє, лінгвістическіє і другіє класси.

Математика – безумовно, важна наука. Но намереніє ввести обов'язательне ВНО виглядає скоріє абсурдним, чім раціональним. В сучасних європейських системах освіти обов'язательніє для людини те знання, котріє роблять єго:

- 1) свідомим і компетентним громадянином своєго держави;
- 2) висококваліфікованим спеціалістом в своєй області.

Степень важності і потрібності для себе другієх знаній і дисциплін повинен визначати сам заявитель освіти на основі власних здібностей, переважень і планів на майбутню професію (https://lb.ua/blog/svetlana_topalova/408886_tormozhenie_obrazovatelnoy.html). – 2018. – 01.10).

***

Блог на сайті «LB.ua»

Про автора: Сергій Алексєєв, юрист, народний депутат України, заступник голови Комітету Верховної Ради з питань правової політики та правосуддя

Два роки судової реформи

Цими днями виповнюється 2 роки зі старту судової реформи – 30 вересня 2016 року набули чинності зміни до Конституції в частині правосуддя та ухвалена нова редакція закону «Про судоустрій та статус суддів». За цей час повністю сформоване законодавче підґрунтя, необхідне для реформи правосуддя. Основні зміни були закладені саме до Конституції, а вже потім деталізовані у нових редакціях законів «Про судоустрій та статус суддів», «Про Вищу раду правосуддя», «Про Конституційний Суд

України», «Про Верховний Суд». Крім того, внесені зміни до процесуальних кодексів, щоб привести їх у відповідність до нових реалій та осучаснити.

Вже за новим законодавством був сформований оновлений Верховний Суд. Конкурс до нього тривав майже рік і став унікальним не тільки для України, а ледь не у світовій практиці, коли одразу було обрано повний склад такої важливої інституції. Тоді з 846 претендентів, серед яких завдяки судовій реформі були науковці та адвокати, обрали 120 суддів. Вперше саме під час конкурсу до ВСУ до процесу була долучена громадськість у вигляді Громадської ради доброчесності. Вони ретельно вивчали досьє кожного кандидата і багато претендентів, навіть успішно склавши тести, не змогли стати суддями саме через негативний висновок ГРД.

Крім того, вже за оновленим законодавством був доукомплектований Конституційний Суд України, який не тільки змінив свої повноваження, а й організаційну структуру. Кандидатів на посади суддів КСУ від президента та парламента ретельно добирали конкурсні комісії, а новопризначені судді склали присягу перед діючими суддями КСУ, а не у Верховній Раді, як це було раніше. Що ж до важливих змін у роботі КСУ, то він відділений від судової гілки влади і більше не роз'яснює закони, натомість розглядає конституційні звернення від громадян. Цей новий для України механізм має посилити саме на національному рівні захист прав громадян та зменшити кількість звернень до ЄСПЛ.

Наразі триває створення двох нових спеціалізованих судів – Вищого суду з питань інтелектуальної власності та Вищого антикорупційного суду. І якщо до першого ухвалення законодавчої бази та проведення конкурсу відбувається тихо, то з другим зовсім інша картина. Попри це, скільки не було сумнівів та скептичних прогнозів, Верховна Рада змогла ухвалити профільний закон «Про Вищий антикорупційний суд» врахувавши і вимоги вітчизняного законодавства, і вимоги міжнародних партнерів. І конкурс до ВАС також відбудеться – охочих 9 осіб на місце.

Вже 3 жовтня розпочнеться тестування кандидатів до Вищого суду з питань інтелектуальної власності та перевірка поданих документів від претендентів до Антикорупційного суду.

Паралельно з цим триває так звана переатестація усього суддівського корпусу, що є вимогою розпочатої реформи. Пройти кваліфікаційне оцінювання на відповідність займаній посаді має кожен суддя, який планує продовжувати працювати. Разом із цим він має щорічно подавати майнову декларацію, декларацію родинних зав'язків та доброчесності. Невиконання одного з цих пунктів є прямою підставою для звільнення, як і відмова від кваліфікаційного оцінювання чи не складання тесту. Повністю завершити переатестацію мають до кінця наступного року, бо йдеться про понад 5000 суддів, які продовжують працювати та розглядати справи. Звісно, цей процес міг би бути й швидшим, але переатестацію проводить Вища кваліфікаційна комісія суддів, що також проводить конкурси до Вищого антикорупційного суду та Вищого суду з питань інтелектуальної власності, добір суддів до Верховного Суду та місцевих судів.

Всі ці процеси відбуваються на тлі безпосередньої реорганізації самих судів, що передбачено відповідними указами президента.

Це, якщо коротко, що було зроблено за ці 2 роки. З глобальних питань, що залишилися – реформування адвокатури та вищої юридичної освіти. Президент вже вніс нову редакцію закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», щодо другого – декілька днів тому було створено Концепцію розвитку юридичної освіти.

Як бачимо, за цей час було зроблено чимало, хоч, звісно, могло бути й більше. Але так буває під час будь-яких глибоких реформ. Всі роки незалежності ми жили, фактично, з радянською системою правосуддя, яку отримали у спадок. Тому і зміни потребують часу та чималих зусиль (https://lb.ua/blog/sergiy_alekseev/408892_dva_roki_sudovoi_reformi.html). – 2018. – 01.10).

***

Блог на сайті «LB.ua»

Про автора: Тимур Чмерук, партнер міжнародної інвестиційної компанії «Base capital management», підприємець

Энергетическая концепция

18 августа 2017 года Кабинет Министров Украины своим Постановлением №605-р утвердил «Энергетическую стратегию Украины до 2035 года: безопасность, энергоэффективность, конкурентность». Ее принятие является важным шагом в развитии отрасли, отражающим его видение, как экономическими властями, так и отраслевым бизнесом. Даже первоначальное ознакомление с текстом показало, что он подготовлен в лучших традициях аппаратного документотворчества.

По моему мнению, важно, что в разработке документа принимали участие ведущие украинские неправительственные организации и государственные учреждения, при поддержке европейских структур и экспертов. В качестве этапа разработки Стратегии были проведены ее публичные обсуждения с участием представителей ведущих научно-исследовательских институтов, отраслевых компаний, международных и общественных организаций, отечественных и иностранных экспертов. Это тоже свидетельство того, что наши министерства все-таки предпринимают попытки отойти от стандартных подходов к решению стратегических вопросов.

В своих идеях Энергетическая стратегия отталкивается от очевидных фактов экономического положения экономики Украины, состояния энергетической отрасли, как в ней, так и в Европейском Союзе.

О положительных моментах

Отмечу ряд, на мой взгляд, положительных сторон Энергетической концепции.

Во-первых, Стратегия фиксирует на нормативном уровне тенденцию возрастания роли в энергетическом балансе страны ядерной энергетики, гидроэнергетики, ветровой и других ВИЭ с наименьшим уровнем выбросов парниковых газов.

Во-вторых, в Стратегии отмечается, что избавлению страны от углеводородной зависимости будет способствовать рациональное и обоснованное развитие ядерной энергетики. Авторы Стратегии признают ее одним из наиболее экономически выгодных источников энергии, а повышение доли «атома» в общем объеме генерации, – трендом развития отрасли.

В-третьих, Стратегия признает, что перед украинской энергетикой стоят новые экономические и технологические вызовы, требующие поиска и внедрения разработок в области добычи, переработки ископаемых видов топлива, производства, трансформации, поставки и потребления энергии.

В-четвертых, в Стратегии делается правомерный вывод о необходимости формирования новой энергетической политики государства.

В-пятых, считаю достижением Стратегии введение в официальный оборот такого понятия, как «сознательное энергоэффективное общество», позволяющее наиболее емко охарактеризовать конечную цель всех мероприятий, предусмотренных Стратегией.

К числу процессуальных характеристик «сознательного энергоэффективного общества» Стратегия относит: снижение энергоемкости ВВП; внедрение и постоянное совершенствование системы энергетического менеджмента; формирование и регулярный мониторинг энергетического баланса Украины, его оценка по критериям эффективности; стимулирование энергосбережения на уровне потребителей, формирования энергоэффективного сознания у граждан; стимулирование повышения энергоэффективности, путем адресной монетизации субсидий конечному потребителю, минимизация объемов субсидирования в перспективе; повышение энергоэффективности на этапе генерации электро- и теплоэнергии, снижение потерь энергии в дальнейшем при ее передаче и распределении; обеспечение полноты и прозрачности учета всех форм энергии и энергетических ресурсов.

О том, с чем нельзя согласиться...

Однако, при наличии указанных, и ряда других положительных моментов и новаторских положений, Стратегия, все-таки имеет существенные недостатки. Считаю необходимым упомянуть и о них.

Во-первых, как я уже указывал ранее в своих статьях, хотелось бы видеть все-таки не просто Стратегию, а Национальную энергетическую ДОКТРИНУ, в которой бы отражались исходные теоретические предпосылки развития отрасли, подробный анализ ее состояния и причин, сформировавших его.

Во-вторых, Стратегия построена в традиционных тонах «истины в последней инстанции». В ней, к сожалению, ничего не говорится о возможных сценариях развития, альтернативных проектах видения развития отрасли, об их оценке и ее критериях.

В-третьих, при ознакомлении со Стратегией остается не понятным, чем обосновываются те или иные конкретные показатели, заложенные в ней и сроки, определяемые для их достижения. Думаю, что указания на то, что при разработке Стратегии использовались методы экономико-математического моделирования и прогнозирования, явно недостаточно.

В-четвертых, текст Стратегии содержит очень странное, на мой взгляд, положение о том, что «в отличие от предыдущих энергетических стратегий, метод прогнозирования будущего состояния энергетической системы заменяется на составление алгоритмов для достижения желаемых результатов». Если я, верно, понял авторов Стратегии, речь идет о переходе регулирования отрасли и ее развития на «ручной режим»? Тогда зачем же нужна сама Стратегия?

В-пятых, в Стратегии указано, «реализация ЕСУ также потребует разработки новых и изменения существующих законодательных и подзаконных актов, ряда отраслевых норм, регламентирующих деятельность в энергетической сфере». Однако, далее по тексту, это абсолютно правильное положение нигде и никак не развивается. Многие же эксперты отрасли и предприниматели неоднократно отмечали, что несовершенство украинского энергетического законодательства выступает

существенным, если не основным, «тормозом» проводимых реформ отрасли.

Завершая статью, еще раз подчеркну, что принятие Энергетической Стратегии Украины является важным историческим событием для всей отрасли, которое будет иметь многочисленные последствия, надеюсь, что в большинстве, положительного характера. И очень сожалею, что непродуманные и невыраженные в Стратегии перспективные идеи развития энергетики, не только не нашли отражения в ней, но и могут вызвать негативные последствия (https://lb.ua/blog/tymur_chmeruk/409055_energeticheskaya_kontseptsiya.html). – 2018. – 3.10).

***

Блог на сайті «LB.ua»

Про автора: Андрей Довбенко, управляющий партнер юридической фирмы Evris

Криптограмматика: о важности законопроекта №9083

Принятие Закона – это всегда установка правил игры. Правила можно совершенствовать, дорабатывать, менять, но в любом случае их наличие – это признак прозрачности и предсказуемости. Именно то, что нужно современному рынку криптовалют в Украине.

Недавно в Верховной Раде был зарегистрирован законопроект №9083 «О внесении изменений в Налоговый кодекс Украины относительно налогообложения операций с виртуальными активами в Украине». Среди озвученных пунктов – освобождение от налогов сроком на 10 лет для предпринимателей, работающих с криптовалютами, а также разрешение беспопытно ввозить оборудование для майнинга в страну. Да что там, здесь в конце концов закреплены ключевые термины – криптовалюта, майнинг, токен, блокчейн. Фактически, этот документ продолжает курс, намеченный включением майнинга в каталог ВЭД. Государство признает криптовалюты, как потенциальный ресурс и вектор развития экономики страны. На этом фоне радует, что предварительно законопроект выглядит вполне

рационально и создает базу для стратегического развития подобных операций в Украине.

Здесь стоит отметить, что вопрос правовой регламентации криптовалют – один из самых обсуждаемых в мире. И, как и сама технология, здесь все быстро меняется и развивается. Если пару лет назад некоторые страны в панике пытались запрещать подобные решения, то сейчас скорее тренд на признание и нормализацию сферы. И я, конечно, поддерживаю именно такой путь, т.к. именно он открывает дорогу инвесторам и инновационным проектам. В то же время, на сегодняшний день «идеального» законодательства по криптовалютам нет ни в одной стране мира. В США ряд штатов имеет свои подходы, и они серьезно разнятся. В Китае бурное развитие отрасли сменилось полным запретом в конце 2017 года (хотя сейчас говорят о том, что данная норма изменится уже до декабря 2018-го), в Корее благосклонность чередуется с жесткими мерами, а в Японии методом проб и ошибок пытаются создать условия, которые обеспечат рост рынка и минимизируют риск мошенничества.

Что же касается ближайшей к нам Европы, то там изучают ситуацию и намерены заниматься регламентацией постепенно и с учетом стремительного обновления самих технологий. Из всего этого можно сделать два ключевых вывода: во-первых, готовых рецептов для Украины нет, а во-вторых, наша страна может быть пионером в этой сфере, предложив свой образец того, как можно работать с криптовалютами. И пока что текст законопроекта воодушевляет, позволяя говорить в позитивном ключе. Единственное, мне хотелось бы предостеречь популистов от ожидания того, что принятие закона превратит страну в криптоэльorado. Нет, так это не работает.

Рынок развивается уже сейчас и происходит это весьма стремительно. Закон поможет ему быть прозрачнее и создаст условия для инвесторов, но это не значит, что стоит ожидать быстрого эффекта, а потом объявить «зраду», когда он не будет достигнут. Наоборот, мыслить надо стратегически и куда продуктивнее

относиться к такой инициативе депутатов, как к заделу будущих успехов отрасли, а не как к финальной победе. Разумеется, перспектива нулевого налога от деятельности – это серьезный шаг, который может привлечь в страну многих инвесторов и разработчиков. Но это именно шаг. Дальше, например, нужно будет обеспечить нормальное ведение бизнеса здесь.

Впрочем, хочется верить, что законопроект не потеряет в обсуждениях своего потенциала и будет принят в актуальной редакции. Вообще перспектива продемонстрировать пример того, как можно регламентировать новую отрасль и при этом не препятствовать ее развитию – это отличная возможность продемонстрировать прогрессивные настроения в Украине и ее открытость миру. Инвесторов привлекают Законы и условия, а не лозунги. И такой Закон может стать куда более ценным шагом, чем десятки ярких речей (https://lb.ua/blog/andrey_dovbenko/409151_kriptogrammatika_vazhnosti.html). – 2018. – 04.10).

***

Блог на сайті «LB.ua»

Про автора: Євген Крапивін, експерт Асоціації УМДПЛ та Реанімаційного Пакету Реформ

Відповідальність для поліцейських: вступають у силу нові правила

7 жовтня офіційно набере чинності новий Дисциплінарний статут Національної поліції України. Відповідний документ №4670 було ухвалено Верховною Радою ще 15 березня цього року, після чого він “лежав на підписі” у Президента до 4 липня. Зрозуміло, щоб дата підписання була гарна – день Національної поліції. Відповідно до перехідних положень на набрання чинності відводилось 3 місяці, які нарешті сплинули й відтепер поліцейські будуть відповідати за дисциплінарні проступки за новими правилами.

Що було раніше?

Попередній Дисциплінарний статут суттєво не змінювався з 1990-х рр. та надавав необмежену дисциплінарну владу керівництва

над своїми підлеглими, тобто можливість одноособово притягнути до відповідальності за проступки. При цьому реальних механізмів захисту у самого поліцейського від таких дій начальства не було. Це одна із тих проблем, про яку говорили патрульні поліцейські, що йшли із “нової поліції” та публічно озвучували причини звільнення. Поряд із “депреміюванням” та радянським КУПАПом це суттєво пригнічувало будь-які ініціативи, які йшли всупереч баченням керівництва, що успішно пройшло атестацію і, відповідно, перейняло “кращі” міліцейські практики управління.

Таким чином, з 7 жовтня старий Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ 2006 року втрачає чинність в частині поширення на поліцію. Водночас документ продовжує діяти в цілому, оскільки надалі поширюється на інших посадовців, зокрема осіб начальницького складу НАБУ, осіб рядового і начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби та податкової міліції. Втім, не варто розчаровуватися, формально це тимчасовий захід до моменту прийняття цими органами власних статутів або реформування органів в цілому (справедливо щодо останніх двох).

Що змінюється?

За великим рахунком новий Дисциплінарний статут не такий і новий, хіба що за формою. Насправді із правової точки зору у ньому повторено немало положень попереднього статуту органів внутрішніх справ. Проте за змістом є кілька позитивних нововведень, а саме:

1. Службове розслідування буде проводитись дисциплінарною комісією, яка готує висновок щодо наявності в діях поліцейського складу дисциплінарного проступку (ст.15 Закону). Уже потім за рішенням дисциплінарної комісії керівник накладає відповідне стягнення на підлеглого (раніше такі дії керівник щодо свого підлеглого міг робити одноособово). Такі зміни, відповідно, продовжують загальний напрямок вдосконалення механізмів розслідування державою. До прикладу, дисциплінарні проступки прокурорів розглядає Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія

(КДКП), адвокатів – КДКА, а суддів – Вища рада правосуддя (ВРП).

2. До складу дисциплінарної комісії можуть також входити представники громадськості, які мають бездоганну репутацію, високі професійні та моральні якості, суспільний авторитет (ст. 15 Закону). Порядок їх залучення, як і порядок формування дисциплінарної комісії в цілому, має ще ухвалити Міністерство внутрішніх справ України. Така можливість впливу громадськості на кадрові рішення завершує ланцюг нових механізмів контролю за діяльністю поліції, які прямо передбачені Законом “Про Національну поліцію” (2015 р.), а саме: поліцейські комісії, атестаційні комісії, дисциплінарні комісії. Справедливо зауважити, що мною особисто разом із групою експертів та народних депутатів вносилися немала кількість поправок (228) до Статуту, серед яких і поправка про обов’язковості включення громадськості у дисциплінарні комісії (в провадженнях, де є скарги на порушення прав і свобод людини). Втім, на жаль, вона була відхилена. Виходить, наразі така можливість залишиться лише дискреційною (простою мовою: є можливістю діяти на власний розсуд) нормою у законодавстві.

3. Поліцейському нарешті забезпечується право на захист під час проведення службового розслідування (ст. 18 Закону). Реалізується це право через можливість надавати письмові пояснення щодо обставин вчинення дисциплінарного проступку та докази правомірності своїх дій. Хоча раніше таке теж фактично було можливо, прямо законодавством це не передбачалося, отже, всі пояснення і докази могли не братись до уваги. Тепер же у документі з’являється клопотання про долучення цих документів до матеріалів розслідування. І найголовніше – поліцейський має право користуватись правничою допомогою, тобто його інтереси може представляти адвокат, повноваження якого підтверджені копією свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю, ордером та копією договору із представником. Враховуючи тяжкість окремих стягнень (насамперед, звільнення зі служби в поліції) цілком логічно довірити свій захист

професійному юристу, який користується під час службового розслідування тими ж правами, що й поліцейський (за виключенням окремих випадків, де ними можна скористатись лише самостійно). До речі, таке право чітко закріплене в Резолюції ПАРЄ №690 91979 “Декларація про поліцію”. В пункті 9 Резолюції однозначно встановлено: “При відкритті дисциплінарного чи кримінального провадження проти офіцера поліції, він має право бути почутим і право на адвокатський захист”. Можна говорити про гармонізацію нашого законодавства із європейським.

4. В новому Законі уточнено поняття службової дисципліни, загальні положення і термінологію приведено у відповідність до Закону “Про Національну поліцію” 2015 року. Оскільки Конституція України гарантує, що виключно законами встановлюються діяння, які є дисциплінарними правопорушеннями (п. 22 ч. 1 ст. 92), тобто у відповідному законі має бути вичерпний перелік діянь, що утворюють склад дисциплінарного проступку. Новий Статут закріплює поняття “службова дисципліна”, яка окрім загальних обов’язків поліцейського, визначених ст. 18 Закону “Про Національну поліцію”, зобов’язує дотримуватись конкретних положень Закону. Це можуть бути й етичні правила, але тут йдеться і про доволі конкретні норми – наприклад, дотримуватися правил носіння однострою та знаків розрізнення. Як не дивно, до цього моменту притягнути поліцейського до відповідальності за приховування жетона, було вкрай складно. Тепер же, виглядає так, що один рядок у новому Статуті може змінити ситуацію на краще.

Загальний контекст

Загалом набрання чинності Дисциплінарним статутом не несе якихось “революційних” змін. Як старий Статут, так і новий, буде дуже сильно залежати від практики застосування. Вкрай важливо, хто буде застосовувати його положення і в якому порядку. На сьогодні це питання не визначене і нам залишається чекати на відповідні підзаконні акти з боку МВС.

Якщо говорити глобально, то дисциплінарними розслідуваннями в лавах

поліції має займатись взагалі незалежний від самої поліції орган (так звана “британська модель”). Так, у своєму висновку Бюро з демократичних інституцій і прав людини ОБСЄ на український проект закону про поліцію у 2014 р. зазначалося: “Хоча законопроект цього не передбачає, проте на регіональному (тобто, європейському) та міжнародному рівні визнано, що відповідати за отримання скарг та, за потреби, проводити за ними дізнання ex officio, в тому числі з питань дисциплінарного провадження, повинен загальний незалежний орган оскарження дій поліції, який також має співпрацювати з поліцією” (п. 124). Для українських реалій це настільки революційно і неприйнятно, що ніхто з боку влади питання таким чином не ставив. Разом з тим ми подавали поправки щодо наділення існуючих поліцейських комісій, створених в порядку статті 51 Закону про Нацполіцію, такими повноваженнями. Їх було відхилено без обговорення.

Крім того, у Керівництві ОБСЄ щодо демократичних основ поліцейської діяльності від 2008 року рекомендується надавати інститутам громадянського контролю за поліцією повноваження із підготовки рекомендацій щодо застосування дисциплінарних стягнень. Має існувати не просто “можливість залучати поліцейських до дисциплінарних комісій”, а реальність механізмів впливу на рішення комісії та накладення дисциплінарного стягнення.

За своєю роллю Дисциплінарний статут є інструментом захисту для самого поліцейського від свавілля керівництва та, водночас, інструментом захисту своїх прав громадянами, яким завдано шкоду неправомірними діями. В будь-якому випадку він захищає самого поліцейського від безпідставних звинувачень будь-якими особами, а також від зловживань з боку керівництва. Тобто є частиною так званого “професійного статусу поліцейського”, який

гарантує йому незалежність від сторонніх впливів та можливість сумлінно виконувати свою роботу. Як не дивно, наше законодавство ще не знає такого терміну, а питання соціального забезпечення, оплати праці, захисту від безпідставних звинувачень, дискутуються у доволі у викривленому контексті. Водночас як європейські країни, так і США, давно захистили професію і тим самим підвищили рівень довіри до поліції.

Що новий Дисциплінарний статут означає для “простих” громадян?

На перший погляд питання притягнення до дисциплінарної відповідальності та законодавства, що його регулює, – виключно внутрішнє питання. Але це не зовсім так, оскільки в документі мова йде про ефективні та прозорі процедури, які дозволяють оскаржити неправомірні дії поліцейських українським громадянам. Очевидно, що з останнім ми маємо системні проблеми, адже поліцейські не несуть реальної відповідальності за протиправні дії, які порушують службову дисципліну. Наприклад, неналежне зберігання доказів у кримінальному провадженні, відмова у реєстрації заяв про злочин, безпідставні огляди й поверхневі перевірки тощо. Такі дії, що не утворюють склад злочину і, відповідно, не розслідуються Державним бюро розслідувань (de facto досі залишаються за прокуратурою).

Ймовірно, що новий Статут підвищить якість таких розслідувань. Але ще більш ймовірно, що у самого поліцейського є більше прав у захисті від свого керівництва, якщо те вирішило застосовувати “неформальні” методи впливу. Як на мене, користь від нового Закону найбільше проявиться найперше серед лав самої поліції. Хоча кінцевим споживачем її послуг є населення, яке теж “відчує на собі” позитивний вплив нового Статуту поліції. (https://lb.ua/blog/evgen_kravyvin/409262_vidpovidalnist_politseyskih.html). – 2018. – 05.10).

**ГРОМАДСЬКА ДУМКА
ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ
№ 16 (160) 2018**

Інформаційно-аналітичний бюлетень
на базі оперативних матеріалів
Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі»

Редактор Я. Маленко

Комп'ютерне верстання:
А. Бергелська

Підп. до друку 19.10.2018.
Формат 60х90/8. Обл.-вид. арк. 3,2.
Наклад 2000 пр.
Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ № 5358 від 03.08.2001 р.

Видавець і виготовлювач
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
03039, м. Київ, Голосіївський просп., 3
siaz2014@ukr.net